

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNUNUN ACENTELİK KISMINDA GETİRDİĞİ YENİLİKLER

*Yrd. Doç. Dr. Özge AYAN**

GİRİŞ

Günümüzde ticari hayatın, hızı ve ülke sınırlarını aşması, tacirin, ticari faaliyetini yerine getirirken yardımcıları kullanmasını zorunlu hale getirmiştir. Tacir, bağımlı ve bağımsız tacir yardımcılarından yararlanarak, ürettiği mal ve hizmetleri daha geniş müşteri çevrelerine ulaştırabilir. Acenteler, müvekkillerin ürettiği mal ve hizmetlerin, gerek yurt içinde gerekse yurtdışında tanıtılması, pazarlanması ve satılmasında önemli rol oynarlar. Yine acenteliğe ilişkin hükümlerin, tek satıcılık, franchise sözleşmesi gibi benzer sözleşmelere de kıyasen uygulanması, bu hükümlerin uygulama alanını ve önemini artırır.

Acenteliğe ilişkin hükümlerin önemi ve geniş uygulama alanı dikkate alınarak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda¹, acentelik kısmında birçok değişiklik yapılmış, yeni hükümler getirilmiştir. Bu yeniliklerin amacı, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunundan kaynaklanan sıkıntıları gidermek ve kanunu Avrupa Birliği düzenlemeleriyle uyumlu hale getirerek, Türk acentelerinin,

* Celal Bayar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Uluslararası Ticaret Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ RG. 14.02.2011, S. 27846. Çalışmamızda belirtilen madde numaraları, aksi özel olarak belirtilmedikçe 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa ilişkindir. Aynı yöntem 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu için de benimsenmiştir. Buna göre çalışmada TTK veya BK olarak yapılan kısaltmalar, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek yeni Kanunları ifade etmek için kullanılmıştır.

yurtdışındaki acenteler karşısındaki rekabet gücünü artırmaktır. Ekonomik ve politik süreç dikkate alınarak getirilen bu düzenlemeler, Türk acentelerinin, yurtdışındaki acenteler ile eşit haklara ve yükümlülüklerle sahip olması bakımından son derece yerindedir.

Acentelik ile ilgili düzenlemeler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun, Birinci Kitap Yedinci kısmında 102. ilâ 123. maddeleri arasında yer almaktadır. Bu kısımda yapılan değişiklikler ve getirilen yeni düzenlemeler, 18.12.1986 tarihli 86/653 sayılı Avrupa Birliği Direktifi esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızın amacı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda yer alan acentelik sözleşmesine ilişkin değişikliklerin açıklanmasıdır. Bu amaçla çalışmamızın ilk bölümde, acentelik sözleşmesinin tanımı, unsurları, hukuki niteliği, türleri, tarafların hakları ve borçları ile sözleşmenin sona ermesi incelenecektir.

İkinci bölümde ise, acentelik sözleşmesinde yapılan değişiklik ve yenilikler, kanundaki madde sırası izlenerek açıklanacaktır. Bu bölümde, “acenteliğe ilişkin maddelerin uygulama alanı”, “acentenin yetkileri”, “yetkisizlik”, “ücret”, “müvekkilin borçları”, “denkleştirme talebi” ve “rekabet yasağı” konuları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

I. GENEL OLARAK ACENTELİK SÖZLEŞMESİ

A. TANIMI, UNSURLARI ve HUKUKİ NİTELİĞİ

Acente, müvekkili tacirin ad ve hesabına, sürekli olarak, sözleşmeler akdeden veya sözleşmelere aracılık eden, gerçek veya tüzel kişi olabilen, bağımsız bir tacir yardımcısıdır² (TTK 102, OR 418a/1, HGB 84/1). Acente

² Acenteye ilişkin benzer tanımlar için bk. **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418a, Nr. 1a, s. 186; Art. 418 a-b, Nr. 13a, s. 211-212; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418a, Nr. 1, s. 2521; **Küstner**, Das neue Recht, s. 18; **Abrahamczik**, s. 2; **Meeser**, s. 13; **Dürr**, s. 81; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 17, Nr. 2, s. 353; **Nocker**, Nr. 267, s. 69; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 719; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 84, Nr. 4, s. 649; **Canaris**, Nr. 8, s. 250; **Kaumanns**, s. 33; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 84, Nr. 19-22a, s. 1093-1094; **Ruß**,

her ne kadar tacir yardımcısı olarak nitelense de, müvekkilinden ayrı, bağımsız bir tacir sıfatına ve bu sıfattan kaynaklanan hak ve borçlara sahiptir (TTK 12, 16).

Müvekkil ile acente arasında kurulan bu ilişkinin unsurları, bağımsızlık, sözleşmelere aracılık etme veya sözleşme akdetme faaliyeti ve bu faaliyetlerin müvekkil ad ve hesabına sürekli bir şekilde yapılmasıdır. Bir aracılık faaliyetini konu alan ilişki, bu unsurları taşıması koşuluyla acentelik olarak kabul edilebilir³.

Acenteyi diğer tacir yardımcılarından ayıran en önemli unsur, bağımsızlıktır. Acente kendi faaliyetinde müvekkilinden bağımsız olarak kendi kararlarını alabilmeli; işletme organizasyonunu, çalışanlarını, çalışma koşullarını belirleyebilmeli; ticari işletmesinin masraflarına kendisi katlanmalı ve vergi yükümlüsü olmalıdır. Bağımsızlık unsuru acenteyi, ticari temsilci, ticari vekil gibi bağımlı tacir yardımcılarından ayırır (BK 547, BK 551).

Acentelik ilişkisinin diğer bir unsuru, müvekkil ad ve hesabına aracılık faaliyetinde bulunulmasıdır. Bu unsur, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda acentelik tanımını düzenleyen 102. maddenin yanı sıra, 105. maddenin üçüncü fıkrasında da açıkça düzenlenmiş ve bu konudaki olası tereddütler önlenmiştir. Müvekkil ad ve hesabına faaliyette bulunma unsuru gereğince

Handelsgesetzbuch, E I vor § 1, Nr.3, s. 5; **Schmidt**, NJW 1998, Heft 30, s. 2161; **Kindler**, s. 25; **Eberstein**, s. 24; **Paetzold**, s. 1; **Kayıhan**, s. 37; **Arkan**, s. 193.

³ Acentelik ilişkisinin unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418a, Nr.1a-3a, s. 186-188; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418a, Nr.1-3, s. 2521, **Küstner**, Das neue Recht, s. 18-19; **Abrahamczik**, s. 2; **Meeser**, s. 13-14; **Dürr**, s. 92-93; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 17, Nr.2-3, s. 353; Nr.17, s. 354; **Wörten**, Nr.107-109, s. 70-71; **Steinbeck**, Nr.1-3, s. 149; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 720-721; **Canaris**, s. 248-251; **Koller**, Saenger/Schulze, s. 112; **Kaumanns**, s. 32; **Brüggemann**, Staub Großkomm, Vor § 84, Nr.2, s. 2; **Thume**, BB 1994, Heft 34, s. 2358; **Kindler**, s. 26 vd.; **Eberstein**, s. 24; **Paetzold**, s. 2; **Oetker**, Nr.9-19, s. 15-19; **Hopt**, s. 27; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 84, Nr.10, s. 587; **Koller/Roth/Morck**, § 84, Nr.6, s. 187; **Brox**, Nr.200-203, s. 103-105; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 84, Nr.12, s. 652; **Arkan**, s. 193-196; **Doğanay**, s. 586; **Poroy/Yasaman**, s. 219-220; **İmregün**, s. 127-128; **Kayıhan**, s. 37-44; **Karayağın**, s. 515-516; **Ayan**, s. 20.

acente, aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerin tarafı olmaz. Temelini doğrudan temsil ilişkisinden alan bu unsur, acenteyi, tek satıcıdan ve komisyoncudan (BK 532) ayırır.

Acentelik ilişkinin son unsuru, süreklilik unsurudur. Acentenin aracılık faaliyetinin bir defaya mahsus veya çok kısa gelip geçici olmaması, süreklilik göstermesi gereklidir. Bu unsur, acente ile simsarı (BK 520) birbirinden ayırmaktadır.

Yukarıda açıkladığımız unsurları içeren sözleşmeler, tarafların hukuki nitelendirmelerine bağlı olmaksızın acentelik sözleşmesi olarak kabul edilmeli ve çıkacak uyuşmazlıklar acenteliğe ilişkin maddeler çerçevesinde çözülmelidir.

Acentelik sözleşmesi, yukarıda belirttiğimiz unsurları taşıyan, tam iki tarafa borç yükleyen, şekil şartına tabi olmayan, sürekli borç ilişkisi kuran bir özel hukuk sözleşmesidir.

Acentelik sözleşmesi, iş sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi ve temsil ilişkisine dair birçok unsuru içinde barındırır. Bu nedenle acentelik ilişkisinin bu sözleşme ve ilişkilerden ayrılan yönlerinin belirlenmesi ve böylece hukuki niteliğinin tespiti gerekmektedir.

Acentelik sözleşmesinin, özellikle acentenin yükümlülükleri bakımından hizmet sözleşmesine oldukça benzer yönleri bulunmaktadır. Acentenin, müvekkile sürekli hizmet vermesi, acentenin müvekkilin talimatlarına uyma borcunun bulunması, müvekkilin acenteyi bilgilendirme ve destek verme borcunun olması, acentelik sözleşmesinin sona ermesinin belli koşullara bağlanması ve bu koşullara uyulmamasının yaptırımının öngörülmesi, acentelik sözleşmesinin hizmet sözleşmesine yaklaşan yönleridir⁴.

Genel olarak kabul edildiği üzere acentelik sözleşmesi, içinde hizmet ve vekâlet sözleşmelerinin ve temsil ilişkisinin bazı unsurlarını barındıran, kendine özgü yapısı olan (sui generis) sürekli borç doğruna bir iş görme sözleşmedir⁵.

⁴ **Tandoğan**, Tek Satıcılık, s. 11; **Tandoğan**, Borçlar Hukuku, s. 207.

⁵ **Ayhan**, s. 647. **Kayhan**, acentelik sözleşmesinin hukuki niteliğini, vekâlet sözleşmesinin özel bir türü olmayan, kendine özgü sürekli bir iş görme sözleşmesi olarak

B. TARAFLARIN HAKLARI ve BORÇLARI

Acentenin hakları, Türk Ticaret Kanununun 113 ila 119. maddeleri arasında, borçları ise 109 ilâ 112. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Acentenin hakları, ücret talep etme hakkı (TTK 113-116), ücrete bağlı işlemlere ilişkin defter kayıtlarının suretini ve hesap cetvelini isteme hakkı (116/2), olağanüstü masraflarının karşılanmasını talep etme hakkı (TTK 117), faiz isteme hakkı (TTK 118) ve hapis hakkı (TTK 119) olarak özetlenebilir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunumuzda acentenin ücret talep etme hakkında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler, aşağıda incelenecektir. Diğer hakları düzenleyen maddelerde de herhangi bir yenilik yapılmamış, sadece Türkçeleştirme çalışması yapılmıştır.

Acentenin borçları, müvekkil adına aracılık etme ve/veya sözleşme akdetme (TTK 102, 107), müvekkili koruma ve gözetme borcu (TTK 109), haber verme borcu (TTK 110), müvekkilin mallarının uğrayabileceği hasarlara karşı gerekli önlemleri alma borcu (TTK 111) ve müvekkile ait paraları zamanında ödeme borcu (TTK 112) olarak sıralanabilir⁶. Acentelik sözleş-

ortaya koymaktadır. Yazar, acentelik sözleşmesine uygulanacak hukuk kurallarına ilişkin gerçek olmayan bir hukuk boşluğu bulunduğunu, vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin, acentelik sözleşmesine niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanabileceğini ifade etmektedir (**Kayihan**, s. 92-95).

⁶ Alman hukukunda acentenin borçları, müvekkilin menfaatlerini koruma borcu (HGB 86/1), müvekkile haber verme, bilgilendirme borcu (HGB 86/2), sözleşme sırasında (HGB 86) ve sonrasında sır saklama borcu (HGB 90) sözleşme sırasında ve sonrasında rekabet etmeme borcu (HGB 90a) olarak sıralanabilir (**Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 17, Nr.55, s. 364 vd.; **Abrahamczik**, s. 31-37; **Gallus**, s. 53 vd; **Wörten**, Nr.115, s. 74; **Steinbeck**, Nr.7, s. 150; **Brox**, Nr.210-212, s. 108-109; **Lettl**, Nr.21-30, s. 129-130; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 729-730; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 86, s. 707 vd; § 90, s. 1006 vd; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 86, Nr.23-47, s. 1131-1135; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 86, Nr.3-6, s. 276; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 86, s. 54 vd.; **Koller/Roth/Morck**, § 86, s. 190-192; **Canaris**, Nr.29-47, s. 256-260; **Kuther**, s. 305; **Mölling**, s. 3, s. 93; **Eberstein**, s. 56; **Bleutge**, s. 29; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 86, Nr.2-7, s. 608-609; **Oetker**, Nr.30-33, s. 155-157).

mesinde, kanunda öngörülen haklar ve borçların yanı sıra, başkaca haklar ve borçların kararlaştırılması mümkündür.

C. SONA ERMESİ

Acentelik sözleşmesinin sona erme sebepleri Türk Ticaret Kanununun 121. maddesinde düzenlemiştir. Acentelik sözleşmesi sürenin dolması, taraflardan birinin ölümü, iflası ve kısıtlanması halinde kendiliğinden sona erer. Sözleşme ayrıca tarafların anlaşmasıyla da sona erdirilebilir.

Sözleşmenin tarafların birinin iradesiyle sona erdirilmesi fesih ile mümkündür (TTK 121/1, HGB 89, OR 418q). Belirsiz süreli sözleşmelerde, taraflardan biri, üç ay⁷ önceden bildirimde bulunarak acentelik sözleşmesini

İsviçre hukukunda da, acentenin borçları, müvekkilin menfaatlerini koruma, gözetme, müvekkil adına tahsil edilen paraları zamanında müvekkile ödeme, sadakat ve özen gösterme, sözleşmede kararlaştırılmışsa üçüncü kişinin ifasını garanti etme (delkrede), ticari sırları saklama, rekabet etmemedir (OR 418c ve 418d) (**Gautschi**, Berner Komm, Art. 418c-418d, s. 226-250; **Dürr**, s. 108 vd; **Bühler**, Nr.1, s. 52 vd; **Maier/Marsilius-Meyer**, s. 68; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418c-d, s. 2525-2530).

⁷ Alman hukukunda belirsiz süreli acentelik sözleşmesini fesih süresi, acentelik sözleşmesinin süresine göre farklılık gösterir. Acentelik sözleşmesinin ilk yılında fesih süresi 1 ay, ikinci yılında 2 ay, üç ile beşinci yılları arasında 3 ay, beşinci yıldan sonra 6 ay olarak öngörülmüştür (HGB 89). Ayrıca bu sürelerin kısaltılmayacağı da kabul edilmiştir. Fesih sürelerinin uzatılması ise mümkündür. Ancak bu noktada da acente aleyhine olarak, acente için daha uzun, müvekkil için daha kısa fesih süresinin öngörülmemesi gerekir. Acente için kısa, müvekkil için uzun fesih süresi belirlenmişse, acentenin de uzun fesih süresinden yararlanacağı kabul edilmektedir. (**Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89, Nr.2, s. 1242, Nr.55-56, s. 1254; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 17, Nr.81, s. 371, § 19, Nr.3, s. 418; **Brox**, Nr.219, s. 113; **Lettl**, Nr.67, s. 138; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 738; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 89, Nr.3-4, s. 293-294; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 89, Nr.21, s. 158; **Koller/Roth/Morck**, § 89, Nr.6, s. 212; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 89, Nr.27-31, s. 678-679; **Oetker**, Nr.37, s. 159).

İsviçre hukukunda ise, belirsiz süreli acentelik sözleşmesinin birinci yılında fesih süresi 1 ay, daha sonraki yıllarda 2 ay olarak düzenlemiştir (OR 418q). Taraflar, fesih için daha uzun süreler kararlaştırabilirler. Ancak müvekkil ile acente için

sona erdirilebilir (TTK 121/1). Bu fesih bildiriminde tarafların haklı sebebe dayanmalarına gerek yoktur. Fesih, noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılabilir⁸ (TTK 18/3). Fesih bildiriminin karşı tarafa ulaşması ve fesih süresinin dolması ile sözleşme sona erer.

Acentelik sözleşmesi ister belirli süreli isterse belirsiz süreli olsun, tarafların sözleşmeye devam etmelerinin kendilerinden beklenemeyeceği haklı sebepler ortaya çıkarsa, sözleşme **derhal feshedilebilir** (TTK 121/1, HGB 89a, OR 418r). Sözleşmenin herhangi bir fesih süresine bağlı olmaksızın feshedilmesi için, feshin haklı sebebe dayanması ve haklı sebep ortaya çıktıktan uygun bir süre içinde gerçekleştirilmesi gerekir⁹.

Yanıltma (BK 30), aldatma (BK 36), korkutma (BK 37) nedeniyle iradelerin sakatlanmış olması, sözleşmenin kurulması sırasında kesin hükümsüz-

farklı fesih süreleri kararlaştırılmaz (**Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 q, Nr.2a-d, s. 314-315; **Dürr**, s. 192-193; **Bühler**, Nr.9-11, s. 163-164; **İşgüzar**, s. 148).

⁸ Alman ve İsviçre hukuklarında tacirler arasındaki fesih beyanları için belli bir şekil öngörülmemiştir. Bu nedenle acentelik sözleşmesini sona erdiren fesih bildirimini herhangi bir şekle bağlı değildir (BGB 174, OR 418q) (**Küstner**, Das neue Recht, s. 79; **Abrahamczik**, s. 64; **Meeser**, s. 54-55; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89, Nr.45-46, s. 1252, Nr.57, s. 1255; **Dürr**, s. 192-193; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 14, Nr.84, s. 371; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 89, Nr.26, s. 863-864; **Oetker**, Nr.38 s. 159-160; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418q, Nr.2b, s. 314-315; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 89, Nr.5, s. 294; **Koller/Roth/Morck**, § 89, Nr.3, s. 211; **Schlegelberger/Schröder**, § 89, Nr.23, s. 645; **Seliçi**, s. 112). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 18/3 maddesi ile, tacirler arasındaki sözleşmelerde temerrüt, fesih ve dönmeye ilişkin ihbar ve ihtarların şekli, geçerlilik şartı olmaktan çıkarılmış, ispat şartına dönüştürülmüştür.

⁹ **Küstner**, Das neue Recht, s. 79-80; **Abrahamczik**, s. 63; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418r, s. 315-318; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89a, Nr.2, s. 1260; **Dürr**, s. 195; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 14, Nr.88, s. 373; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 89a, Nr.718, s. 878; **v. Hase**, s. 2280; **Kraemer**, s. 559. Acentenin rekabet yasağına aykırı davranışı karşısında uzun süre sessiz kalan müvekkilin, artık bu sebepten kaynaklanan olağanüstü fesih hakkından vazgeçmiş sayılacağına ilişkin Alman Federal Mahkeme kararı için bk. **BGH, 26.5.1999** (BB 1999, s. 1516).

lûge yol açan bir sebebinin varlığı (BK 27) veya sözleşmenin ifasının sonradan kesin olarak imkânsızlaşması (BK 136) gibi nedenlerle de acentelik sözleşmesi sona erebilir / erdirilebilir¹⁰.

Acentelik sözleşmesinin sona ermesinin maddi tazminat, denkleştirme talep etme hakkı, sözleşme sonrası rekabet yasağı, acentenin temsil yetkisinin sona ermesi, acentenin elindeki belgelerin ve malların iadesi, ücretlerin ödenmesi, zamanaşımı süresinin başlaması gibi sonuçları bulunmaktadır. Bu sonuçlar içinde değişiklik yapılan ve yenilik olarak getirilen düzenlemeler aşağıda incelenecektir.

II. ACENTELİK KISMINDAKİ YENİLİKLER

Çalışmamızın bu bölümde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun acentelik kısmındaki yeni hükümleri, madde sırası gözetilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

A. UYGULAMA ALANINA İLİŞKİN 103. MADDE

Acentelik kısmına ilişkin hükümlerin uygulama alanı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 103. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddede, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına sürekli olarak yapmaya yetkili bulunanlara ve Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez ve şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanlara ticaret kanundaki hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına sürekli olarak yapmaya yetkili kişiler, komisyoncu olarak nitelendirilebilir. Alman hukukunda bu şekilde faaliyet gösteren kişiler “*kommissionagent*” olarak adlandırılmaktadır. Türkçede komisyoncu- acente olarak adlandırabileceğimiz bu kişiler, sürekli olarak başka bir tacir hesabına sözleşme yapma faaliyeti içindedirler. Kanun koyucu bu faaliyetin sürekliliği nede-

¹⁰ Martinek/Semler/Habermeier/Flohr, § 14, Nr.106, s. 380-381; Schlegelberger/Schröder, § 89, Nr.1c, s. 627; Kılıçoğlu, s. 61-63; Oğuzman/Öz, s. 80 vd.; Tunçomağ, Genel Hükümler, s. 171-180; Reisoğlu, s. 99-113, s. 125-128; Eren, s. 340 vd.

niyle, bu işlemlerden çıkan uyuşmazlıklara acentelik hükümlerinin uygulanmasını öngören düzenlemeyi korumuştur¹¹.

Yine Türkiye sınırları içinde merkez ve şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına yapılan aracılık faaliyetlerinin, acentelik hükümlerine tabi tutulmasına ilişkin hüküm korunmuştur. Bu hükmün korunma gerekçesi, Türkiye’de merkezi veya şubesi bulunmayan tacirlerin aracıları ile ticari faaliyet yapan Türk vatandaşlarının korunması, en azından bu ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, aracılık faaliyeti gösteren kişilere karşı Türkiye’de dava açılmasını sağlamaktır. Böylece Türkiye’de merkezi veya şubesi bulunmayan yabancı tacir adına aracılık faaliyeti yapan kişiler, acentelik hükümlerinden yararlanarak, acentenin hapis hakkı, ücret talep etme hakkı, olağanüstü giderlerini talep etme hakkı gibi haklarını kullanabilmektedirler¹².

6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa, 6762 sayılı kanunun 117. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Sigorta mukavelerinin akdi hususunda aracılık edenler” ifadesi alınmamıştır. Bu ifadenin 6762 sayılı kanunda yer alması, doktrin tarafından eleştirilmekte ve gereksiz bulunmaktaydı. Doktrinde, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda, sigorta acenteleri, prodüktör ve brokerların tanımının yapıldığı, Türk Ticaret Kanununun 117. maddesinin ikinci fıkrasının sadece sigorta prodüktörlerine uygulanabileceği, ancak sigorta prodüktörlerine de ticari işler tellallığına ilişkin hükümlerin uygulanmasının daha uygun olacağı belirtilmekteydi¹³.

03.06.2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununda¹⁴, sigorta prodüktörleri kaldırılmış ve sigorta aracısı olarak sadece sigorta acenteleri ve brokerler kabul edilmiştir.

Sigorta acentelerinin karşılaştığı uyuşmazlıklarda, öncelikle Sigortacılık Kanununun ve ilgili diğer mevzuatın uygulanması, burada hüküm

¹¹ **Kayıhan**, s. 76-77; **Domanıç**, s. 352; **Doğanay**, s. 515; **Karayalçın**, s. 517.

¹² **Kayıhan**, s. 78-80.

¹³ **Bozer**, s. 32-33; **Kender**, s. 89; **Arseven**, s. 89.

¹⁴ 21.12.1959 tarih ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 45. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG 14.6.2007, s. 26552).

bulunmaması halinde Türk Ticaret Kanunu acentelikle ilgili hükümlerinin uygulanması gerekir.

Sigorta brokerinin¹⁵, sözleşmelere aracılık etme, bağımsızlık, sigorta ettireni temsil etme gibi özellikleri dikkate alındığında, acentelik sözleşmesinin hükümleri, sigorta brokerliği sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklara doğrudan uygulanmamalıdır. Brokerlerin karşılaştığı uyuşmazlıklarda, başta Sigortacılık Kanunu ve ilgili yönetmelik¹⁶ hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Burada hüküm bulunmayan hallerde, kanunun 102. maddesi gereğince, brokerlik sözleşmesinin niteliğine uygun düştüğü oranda, aracı acenteliğe ilişkin hükümlerin, simsarlık ve vekâlet akdine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerekir.

Bu eleştiriler ve yeni düzenlemeler doğrultusunda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun acentelik hükümlerinin uygulama alanını belirleyen 103. maddesinde “sigorta mukavelerinin akdi hususunda aracılık edenler” hükmünün yer almaması son derece yerindedir. Ayrıca 103. maddenin birinci fıkrasında “özel kanunlardaki hükümler saklı olmak üzere kalmak kaydıyla” ifadesine yer verilmesi ile, kanunun uygulanmasına ilişkin temel ilkelerden olan özel kanunun hükümlerinin, genel kanun hükmünden önce uygulanması kuralı korunmuştur.

B. ACENTENİN YETKİLERİNE İLİŞKİN 105. MADDE

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun acentenin yetkilerine ilişkin 105. maddesinin birinci fıkrası ile mevcut 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 119. maddesinin birinci fıkrası aynıdır. Bu maddelerde, acentenin aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule yetkili olduğu tekrarlanmıştır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun acentenin müvekkili davalarda temsil etme yetkisini düzenleyen 105. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde, sözleşmeden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı, acentenin

¹⁵ Sigorta brokerinin özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. **Özdamar**, s. 532 vd.

¹⁶ Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği (RG 01.11.2000, S. 24217).

müvekkili adına dava açabileceği ve acenteye karşı da müvekkili adına dava açılabilirliği belirtilmiştir. Böylece 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 35. maddesinde düzenlenen vekilin temsilindeki istisnai durum, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda da korunmuştur.

105. maddenin ikinci fıkrası şu şekildedir: “Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir”. Bu hükümle, acente aracılığıyla sözleşme yapan üçüncü kişiler korunmak istenmiştir. Yabancı bir tacir adına aracılık faaliyeti yapan acente ile sözleşme akdeden, ancak bu sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlık nedeniyle dava açmak isteyen üçüncü kişilerin, dava açması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

105. maddeye üçüncü fıkra eklenerek, acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri müvekkillerine karşı Türkiye’de açılacak davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanamayacağı açıklanmıştır. İlk bakışta, gereksiz gibi görünen bu madde, Yargıtay uygulamalarındaki farklılıkların ortadan kaldırılması¹⁷, uygulamada çıkabilecek yanlış uygulamaların önlenmesini amaçlamaktadır.

C. YETKİSİZLİĞE İLİŞKİN 108. MADDE

Acenteler, yetkilerine göre aracılık yapan ve sözleşme yapma yetkisine sahip olan acenteler olarak ikiye ayrılmaktadır. Temsil yetkisi, sözleşme yapma yetkisine sahip acentelere verilmektedir. Temsil yetkisine sahip acen-

¹⁷ Yargıtay eski tarihli bazı kararlarında, davalı yabancı şirketin nam ve hesabına işlemlerde bulunan acentenin bu işlemlerden sorumlu tutulması gerektiği yönünde kararlar vermiştir (Yargıtay 11. HD, 8.6.1982, E. 1982/2235, K. 1986/2756; Yargıtay 11. HD, 14.6.1982, E. 1982/2936, K. 1982/2830). Ancak 14.2.1986 tarihli YHGK kararında E.1984/11-582, K. 1986/135 E. özetle, Acentenin yasanın özel bir hükmünden kaynaklanan temsil yetkisini kullandığını, acentenin müvekkili adına akdettiği veya aracılık ettiği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda, davada temsilci sıfatıyla yer aldıklarını, bu davada kararın acente adına değil müvekkil adına verilmesi gerektiğini belirtmiştir (www.kazanci.com). Aynı doğrultuda Yargıtay 11. HD, 17.2.2005, E.2005/1087, K.2005/1333; 11. HD, 1.2.2007, E. 2005/10892, K. 2007/1202; 12. HD, 13.5.2008 tarihli E. 2008/7474, K. 2008/10222 (www.kazanci.com).

telerin, akdettiği sözleşmelerin hüküm ve sonuçları, müvekkilin hukuk alanında etkisini gösterir.

Sözleşme yapma yetkisine ilişkin 107. madde gereğince, acenteye bu yetki özel ve yazılı şekilde verilir. Acentenin, sözleşme yapma yetkisine ilişkin belgeyi tescil ve ilan ettirmesi zorunludur¹⁸ (TTK 107/2).

Acentenin temsil yetkisi, kural olarak, sözleşmenin sona ermesi, müvekkilin kısıtlanması veya ölmesi ile son bulur. Ancak özellikle müvekkilin ölüm veya kısıtlanması gibi durumlarda, müvekkilin çıkarları ve işin niteliği, temsil ilişkisinin bir süre daha devam etmesini gerektiriyorsa, temsil yetkisi bir süre daha devam eder (TTK 121/3, BK 513).

Acentenin yetkisizliğine ilişkin düzenleme 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 108. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre, acente, temsil yetkisi sona ermesine rağmen veya temsil yetkisinin sınırları aşarak, müvekkil adına sözleşme akdederse, müvekkil ancak derhal icazet verirse sözleşme ile bağlanır. Müvekkil, yetkisiz veya yetkisini aşan acentenin akdettiği sözleşme karşısında sessiz kalırsa, bu sözleşmenin tarafı haline gelmez. Müvekkilin icazet vermediği bu sözleşmeden acente kendisi sorumlu olur (TTK 108).

Bu madde ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinde önemli bir değişiklik yapılmıştır. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 122. maddesi, yetkisiz acentenin akdettiği sözleşme karşısında sessiz kalan, icazet vermediğini açıkça beyan etmeyen müvekkili sözleşme ile bağlı sayarken, yeni kanun müvekkilin sözleşme ile bağlı sayılması için onayını aramaktadır. Müvekkil, sözleşmeye onay vermedikçe, sözleşmenin tarafı haline gelmeyecektir.

¹⁸ Alman Ticaret Kanununun 91 ve İsviçre Borçlar Kanununun 418e maddesinde, Türk hukukundan farklı olarak acentenin sözleşme yetkisinin tescil veya ilan zorunluluğu aranmamıştır (**Bülow**, Nr.578, s. 176; **Lettl**, Nr.75, s. 140; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 a-b, Nr.7a, s. 204; **Canaris**, Nr.126, s. 278; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 91, Nr.1, s. 1027; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 91, Nr.5-9, s. 1380-1381; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 91, Nr.1-3, s. 314, § 91a, Nr.1-3, s. 315; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 91, Nr.2, s. 253; **Koller/Roth/Morck**, § 91, Nr.1-3, s. 231-232; § 91a, Nr.1-5, s. 232-233; **Bühler**, Nr.5, s. 87; **Gerke**, s. 15 vd.; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418e, Nr.1-6, s. 253-2531).

Kanaatimizce yeni düzenleme, yetkisiz temsil kurallarına daha uygun, müvekkili bildirimde bulunma külfetinden kurtaran yerinde bir düzenlemedir¹⁹.

Ancak maddedeki “*acente, yetkisi olmaksızın veya yetki sınırlarını aşarak, müvekkili adına bir sözleşme yaparsa müvekkili ... icazet...; vermediği takdirde acente sözleşmeden kendisi sorumlu olur*” ifadesi, yanlış yorumlara yol açabilecek niteliktedir. Bu ifade, yetkisiz temsil kuralları gereğince acentenin, sözleşmenin geçersiz olması nedeniyle karşı tarafın uğradığı zararları gidermekle yükümlü olması şeklinde anlaşılmalıdır²⁰ (BK 47).

D. ÜCRETE İLİŞKİN 113. İLA 116. MADDELER

Bağımsız bir tacir olan acente, acentelik sözleşmesindeki aracılık faaliyetini ücret elde etmek için gerçekleştirir. Uygulamada, acentelik sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar genellikle acentenin ücret alacağından doğmaktadır. Özellikle uluslararası aracılık faaliyetleri gösteren acentelerin ücret hakkının Avrupa Birliği Direktifi ve yabancı kanunlarla uyumlu olması, bu acentelerin menfaatlerinin korunması açısından son derece önemlidir. Bu nedenle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda, acentenin ücretine ilişkin maddelerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

Ücret hakkına ilişkin bu değişiklikler, acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra acentenin ücret talep edebileceği hallerin belirlenmesi, ücrete hak kazanma anındaki değişiklikler, ücretin muaccelliği ve ücret hakkında acentenin bilgi ve belge isteme hakkının emredici olarak düzenlenmesi olarak özetlenebilir. Bu değişiklikler, alt başlıklar halinde, incelenmeye çalışılacaktır.

¹⁹ Aksi görüşte **Ulaş**, bu düzenlemenin adaletsizliklere yol açacağı görüşündedir. Yazar’a göre, iç ilişkideki yetki tecavüzünün sorumluluğunun üçüncü kişilere yükletilmesi genel hukuk ilkeleri ile bağdaşmaz (**Ulaş**, s. 193).

²⁰ Yetkisiz temsil durumunda, temsil edilenin icazet vermemesi halinde sözleşmenin geçersizliği ve yetkisiz temsilciden istenebilecek tazminat hakkında ayrıntılı bilgi için bk. **İnceoğlu**, s. 434-449; **Eren**, s. 412-417; **Oğuzman/Öz**, s. 189-191; **Reisoğlu**, s. 138-139.

1. Ücrete Hak Kazandıran İşlemler

Acente müvekkil ad ve hesabına aracılık faaliyetlerinde bulunur. Bu faaliyetin başarıyla sonuçlanması durumunda, acente ücrete hak kazanır (TTK 113, HGB 87, OR 418g). Acentenin acentelik sözleşmesinin gereği olarak aracılık faaliyetinde bulunma, müvekkil için müşteri bulmaya çabalama, aracılık ettiği ticari ilişkiler öncesinde ve sonrasında müvekkili bilgilendirme, koruma ve gözetme yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunlar acentenin acentelik sözleşmesinin tarafı olmasından kaynaklanan yükümlülükleridir. Ancak müvekkil acenteye bu yükümlülüklerini yerine getirdiği, yani aracılık faaliyetinde bulunmak için çabaladığı, sözleşmelerin yapılması için ticari ilişkiler kurmaya, müşteri bulmaya çalıştığı için ücret ödemez. Burada vekâlet ve iş sözleşmelerinde olduğu gibi, başarı elde edilmese dahi, sadece yoğun çaba ve faaliyetin karşılığı olarak ücret ödenmesi söz konusu değildir. Ücret hizmetin değil, başarının karşılığıdır. Bu nedenle acentelik sözleşmesi, sonuç sözleşmesidir.

Acentenin ücrete hak kazanmasını sağlayan işlem, acentenin acentelik sözleşmesi süresince, aracılık faaliyetleri sonucunda müşteri ile müvekkili arasında geçerli şekilde sözleşme kurulmasıdır. Acentenin ücret hakkının doğması için kural olarak, müvekkilin akdettiği sözleşmeler ve kurduğu ticari ilişkiler ile acentenin çabası arasında nedensellik bağının bulunması gerekir²¹.

Ancak acenteye tekel hakkı tanınması durumunda, acentenin ücret hakkının doğması için, kurulan ticari ilişki veya sözleşme ile acentenin çabası arasındaki nedensellik bağı aranmaz. Bu durumda, acentelik sözleşmesinin

²¹ **Abrahamczik**, s. 52; **Meeser**, s. 33-34; **Lettl**, Nr.31, s. 130-131; **Hoyning-Huene**, MünchKomm, § 87, Nr.11-13, s. 1164-1165; **Bülow**, Nr.561, s. 171; **Steinbeck**, Nr.10, s. 151; **Brox**, Nr.213, s. 110; **Canaris**, Nr.52, s. 261; **Meeser**, s. 33-34; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 736; **Franko**, s. 165; **Ungeheuer**, s. 1497; **Stötter//Lindner/Karrer**, s. 54; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 87, Nr.17, s. 635; **Oetker**, Nr.36, s. 158; **Kayihan**, s. 142.

devamı sırasında, acenteye tanınan tekel bölgesi içinde ticari ilişkinin kurulması yeterlidir²² (TTK 104, 113/2, HGB 87/2, OR 418g/2).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda yenilik olarak, acenteye acentelik sözleşmesi sona ermesinden sonra kurulan ticari ilişkiler, akdedilen sözleşmeler için de ücret talep edebilme hakkı tanınmıştır²³ (TTK 113/3a). Acentenin, acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra kurulan sözleşmeler için ücret talep edebilmesi, belli koşullara bağlanmıştır. Bu koşullar, acentenin çabası ile sözleşme sonrası kurulan ticari ilişki arasında sıkı bir nedensellik bağının bulunması ve bu sözleşmenin uygun bir süre içinde gerçekleşmesidir.

Sözleşme sonrası akdedilen ticari ilişkide acentenin çabasının etkisinin olup olmadığı, bu sözleşmenin uygun süre içinde akdedilip akdedilmediği, somut olayın koşulları dikkate alınarak tespit edilir. Uygun süre, acentelik sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren hesaplanmalıdır. Acentenin sözleşmenin akdedilmesi için sarf ettiği çaba ne kadar yoğun ise uygun süre o kadar uzatılmalıdır²⁴.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun ücret talebinde getirdiği diğer bir yenilik, 113. maddesinin üçüncü fıkrasının b bendinde düzenlenmiştir. Bu

²² **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 87, Nr.68 vd, s. 1176; **Bülow**, Nr.562, s. 172; **Lettl**, Nr.34, s. 132; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 87, Nr.7, s. 283; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 87, Nr.30, s. 101-102; **Koller/Roth/Morck**, § 87, Nr.11, s. 199; **Meeser**, s. 34-35; **Wörten**, Nr.117, s. 74; **Franko**, s. 165; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 736; **Stötter//Lindner/Karrer**, s. 59; **Alışkan/Gençtürk**, s. 22; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418g, Nr.2, s. 2535; **Oetker**, Nr.36, s. 158.

²³ Bu madde Alman Ticaret Kanunu 87/3 maddesi (übergangprovisionen) ve İsviçre Borçlar Kanununun 418t/3 maddesi ile büyük benzerlik taşımaktadır. (**Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 18, Nr.5, s. 392 vd.; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 87, Nr.102-115, s. 1184-1187; **Sellhorst**, s. 2019; **Bülow**, Nr.565, s. 172; **Canaris**, Nr.57, s. 262; **Koller/Roth/Morck**, § 87, Nr.14, s. 200; **Steinbeck**, Nr.10, s. 151-152; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 87, Nr.9, s. 283; **Stötter/Lindner/Karrer**, s. 62; **Martinek/Wimmer-Leonhardt**, s. 75; **Oetker**, Nr.36, s. 158; **Kuther**, s. 304; (**Gautschi**, Berner Komm, Art. 418t, Nr.52b, s. 323; Art. 418g/h/i/k, Nr.9a, s. 283; **Bühler**, Nr.15, s. 182; **Maier/Marsilius-Meyer**, s. 71).

²⁴ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 18, Nr.8, s. 394; **Meeser**, s. 35-36; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 736; **Kınacı**, s. 947; **Alışkan/Gençtürk**, s. 22.

hüküm uyarınca, ücret istenebilecek bir işleme ilişkin olarak üçüncü kişinin icabı, acentelik ilişkisinin sona ermesinden önce acenteye veya müvekkile ulaşmışsa, acente ücret isteyebilir (TTK 113/3 b). Aynı hükmün devamında, bu ücretin hal ve şartlara göre paylaşılması hakkaniyet gereği ise, sonraki acente de uygun bir pay alacağı öngörülmüştür. Buna göre, acentenin acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra ücret talep edebilmesinin koşulları şunlardır: Acentelik sözleşmesi sona ermeden önce, acentenin müşterilerinden veya acentenin tekel bölgesinde bulunan bir müşteriden müvekkile bir icap yapılmalıdır. Müvekkil, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra, bu müşteri ile ticari ilişki kurmalı veya sözleşme akdetmelidir. Bu koşullar gerçekleştiğinde, acente, uygun bir ücrete hak kazanır. Hakim somut olayın özelliklerine göre uygun bir ücrete hükmetmelidir. Hükmedilecek uygun ücretin üst sınırı, acentelik sözleşmesi devam etseydi acentenin elde edeceği ücret olmalıdır.

Acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra, müvekkil yeni bir acente ile acentelik ilişkisine girmişse ve somut olayın özelliklerine göre, hakkaniyet yeni acenteye de bu işlem nedeniyle ücret ödenmesini gerektiriyorsa, ayrılan acente tüm ücreti talep edemez. Bu durumda, eski acente, yeni acente ile orantılı bir ücret almaya hak kazanır.

Türk Ticaret Kanununun 113. maddesinin dördüncü fıkrasında, mevcut kanunda yer almayan ancak uygulamada sıklıkla rastlanan, tahsil komisyonu düzenlenmiştir (OR 418k; HGB 87/4). Acente, müvekkilinin talimatı doğrultusunda tahsil ettiği paralar içinde, acentelik ücretinin yanı sıra, tahsil komisyonu veya başkaca bir ad altında bedel talep edebilir.

Sonuç olarak, acente için ücrete hak kazandıran işlemler, acentelik sözleşmesi süresince acentenin aracılık faaliyeti neticesinde müşteri ile müvekkil arasında geçerli olarak kurulan sözleşmeler, acentelik sözleşmesinde tekel hakkı tanınmışsa, tekel bölgesi içinde kurulan sözleşmelerdir. Acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra ücrete hak kazandıran işlemler ise, sözleşmenin sona ermesinden sonra uygun bir süre içinde acentenin çabasının etkisi ile gerçekleşen sözleşmeler ve sözleşme sona ermeden önce acentenin müşterilerinden veya acentenin tekel bölgesinde bulunan bir müşteriden müvekkile yapılan bir icabın neticesinde gerçekleşen sözleşmelerdir.

2. Ücrete Hak Kazanma Zamanı

6762 sayılı Türk ticaret Kanununa göre, acentenin ücrete hak kazanma zamanı doktrinde çokça tartışılan bir konudur²⁵. Bunun nedenlerinden biri, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda ilgili hükmün yeterince açık ve anlaşılır olmamasıdır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 114. maddesinde acentenin ücrete hak kazanma zamanı oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiştir²⁶. Bu düzenlemeye göre, acente, aksi sözleşmede karlaştırılmadıkça, kurulan işlem yerine

²⁵ Doktrinde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 129. maddesinde düzenlenen acentenin ücret hakkının doğduğu ana ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar, acentenin ücret talebinin sözleşme dolayısıyla müvekkilin ekonomik yarar elde ettiği anda, yani üçüncü kişinin edimini müvekkile karşı yerine getirdiği tarihte doğacağını savunmaktadır (Arkan, s. 204-205; Poroy/Yasaman, s. 228; Domaniç, s. 329-330; Kender, s. 96-97, Kınacıoğlu, s. 61-62; Arslanlı, s. 186; Baştuğ/Erdem, s. 172; Özdemir/Kınacıoğlu, s. 208). Aksi görüş ise, acentenin ücret hakkı müvekkil ile müşteri arasındaki sözleşmesinin kurulduğu anda doğacağını, satış, istisna sözleşmeleri ile kısım kısım icra edilecek sözleşmelerin ise bu ana kuralın istisnasını olduğunu ileri sürerler (Karayalçın, s. 525; Tekinalp, s. 31; Başbuğoğlu, s. 226; Mimaroğlu, s. 520; İmregün, s. 136, Franko, s. 166.) Diğer bir görüşe göre ise, aracılık eden acentenin ücrete hak kazanma zamanı sözleşmenin yapıldığı tarih iken; akitçi acentenin ise müvekkilin söz konusu sözleşmeden doğan menfaati fiilen elde edildiği tarihtir (Alışkan/Gençtürk, s. 39-40; Akkan, s. 221-222, s. 236).

²⁶ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun “Ücrete hak kazanma zamanı” başlıklı 114. maddesi şöyledir: “(1) Acente, kurulan işlem yerine getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanır. Taraflar bu kuralı acentelik sözleşmesiyle değiştirebilir; ancak müvekkil işlemi yerine getirince, acente, izleyen ayın son günü istenebilecek uygun bir avansa hak kazanır. Her hâlde acente, üçüncü kişi kurulan işlemi yerine getirdiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanır.

(2) Üçüncü kişinin işlemi yerine getirmeyeceği kesinleşirse, acentenin ücret hakkı düşer; ödenmiş tutarlar geri verilir.

(3) Aracılık edilen sözleşmeyi müvekkilin kısmen veya tamamen yahut öngörüldüğü şekliyle yerine getirmeyeceği kesinleşse bile, acente ücret isteyebilir. Müvekkile yüklenemeyen sebeplerle sözleşmenin yerine getirilemediği hâlde ve ölçüde acentenin ücret hakkı düşer.

getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanır. Taraflar bu kuralı sözleşme ile değiştirebilirler. Ancak herhalde, acentenin ücrete hak kazanacağı son tarih, üçüncü kişinin kurulan işlemi yerine getirdiği andır. Üçüncü kişinin işlemi yerine getirmeyeceği kesinleşirse veya müvekkile yüklenemeyen bir sebeple sözleşmenin yerine getirilemediği hallerde acentenin ücret hakkı düşer. Sözleşme müvekkilden kaynaklanan bir nedenden dolayı yerine getirilemiyorsa, acente ücret talep edebilir.

Görüldüğü üzere, acentenin ücreti talep edebileceği an, Türk Ticaret Kanununun 114. maddesinin birinci fıkrasında esas olarak “kurulan işlemin yerine getirildiği an” kabul edilmiştir. Taraflar, acentelik sözleşmesinde ücrete hak kazanma anını, başkaca bir tarih olarak belirleyebilirler. Ancak, acentenin ücrete hak kazanacağı tarih en geç, üçüncü kişinin işlemi yerine getirdiği tarih olarak kararlaştırılabilir.

Acentelik sözleşmesinde, acentenin ücrete hak kazandığı tarih, kurulan işlemin yerine getirildiği andan başka bir tarih belirleniyorsa, acenteye avans talep etme hakkı tanınmıştır (TTK 114/1).

Sonuç olarak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 113. ve 114. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, acentenin ücret hakkı, aracılık ettiği sözleşmenin müvekkil ile üçüncü kişi arasında geçerli bir şekilde kurulmasıyla doğar. Acente ücretini talep edebileceği an, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, sözleşmedeki edimin ifa edildiği andır. Burada kurulan işlemin ifa edilmesi, üçüncü kişinin sözleşmede borçlandığı edimini, müvekkile karşı tam ve gereği gibi yerine getirmesi olarak anlaşılmalıdır.

Acentenin sözleşmenin kurulması ile doğan ücret hakkı, bozucu şarta bağlı bir alacak hakkıdır. Bozucu şart, aracılık edilen sözleşmenin ifa edilmemesi²⁷, başka bir ifade ile müvekkilin menfaat elde edememesidir. Bozucu şartın gerçekleşmesi ile, sözleşmenin yapılması ile doğan ücret hakkı düşer²⁸.

²⁷ 86/653 sayılı Avrupa Birliği Direktifi 10. maddesinde sözleşmenin icra edilmesi, “üçüncü kişinin sözleşmede borçlandığı edimini, müvekkile karşı tam ve gereği gibi yerine getirmesi” olarak açıklanmıştır. (Lettl, Nr.35, s. 132).

²⁸ Schmidt, Handelsrecht, s. 737; Ayan, s. 61-62.

Aracılık edilen sözleşme akdedilse dahi sözleşme müvekkilin kusuru dışında²⁹, üçüncü kişinin edimini ifa etmemesi nedeniyle hükümsüz kalırsa, acente ücret talep edemez. Bunun nedeni, acentelik sözleşmesinde acenteye, çabasının karşılığı olarak değil, aracılık ettiği sözleşmenin başarıya ulaşması karşılığında ücret ödenmesidir. Aracılık edilen sözleşme, müvekkilin kusuru dışında bir nedenle hükümsüz kalırsa, müvekkil bu sözleşmeden herhangi bir menfaat elde edemeyecektir. Sonuç olarak, acenteye ücret ödemesini gerektiren bir durum ortaya çıkmayacaktır.

Sözleşme, müvekkilin kendi hakimiyet alanından kaynaklanan bir nedenle yerine getirilmezse, bozucu şart gerçekleşmemiş sayılmalıdır. Bu durumda, müvekkil sözleşmedeki menfaatini elde edemese bile, acentenin ücretini ödemelidir (TTK 114/3). Çünkü acentenin, müvekkilin kusuruna katlanması beklenemez. Müvekkilin hakimiyet alanından doğan sebeplere, müvekkilin gönderdiği malların eksik veya ayıplı çıkması, müvekkilin ekonomik sıkıntıya düşmesi nedeniyle ödemeleri yapamaması örnek verilebilir³⁰.

Sözleşmenin kısmen ifa edildiği durumlarda, acentenin ifa edilen kısımla orantılı ücrete hak kazanacağı kabul edilmelidir³¹.

3. Ücretin Miktarı

Acentelik sözleşmelerinde genellikle, acenteye ödenecek ücretin miktarı, taraflarca kararlaştırılır. Acenteye ödenecek ücret, belli bir miktar veya akdedilen sözleşmenin meblağının oranı olarak belirlenebilir³².

²⁹ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 87, Nr.22-36, s. 1167-1169; **Steinbeck**, Nr.10, s. 151-152; **Brox**, Nr.213, s. 110; **Lettl**, Nr.32, s. 131; **Koller/Roth/Morck**, § 87, Nr.5, s. 198; **Ungeheuer**, s. 1497; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 18, Nr.10-12, s. 395; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 737.

³⁰ **Lettl**, Nr.37, s. 132; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 18, Nr.12, s. 395; **Ungeheuer**, s. 1497-1498; **Bühler**, Nr.1, s. 136; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 737.

³¹ **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418g/h/i/k, Nr.13a, s. 289, Nr.14b, s. 292; **Kıncı**, s. 946.

³² **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 18, Nr.14, s. 396; **Brox**, Nr.213, s. 109; **Stötter/Lindner/Karrer**, s. 27; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, §

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 115. maddesinin son cümlesinde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun ücretin miktarına ilişkin 130. maddesinden farklı olarak, acentenin ücretini belirleyecek bir teamül yoksa, ücretin somut olayın özelliklerine göre belirleneceği belirtilmiştir. Bu konuda görevli ve yetkili mahkeme, acentenin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir.

4. Ücretin Ödenme Zamanı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 116. maddesinde, acentelik ücretinin ödenme zamanı oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu madde de acentenin ücretinin ne zaman muaccel olacağına yanı sıra, acentenin ücreti hakkında bilgi alma hakkı ve bu hükümlerin emrediciliği de düzenlenmiştir. Söz konusu madde gereğince, acentenin ücretini talep edebileceği an, acentenin hak kazandığı ücretin doğumu tarihinden itibaren en çok 3 ay ve her halde acentelik sözleşmesinin sona erdiği tarihtir³³.

Acentelik sözleşmesi sona erdiği tarihte, acentenin hak ettiği tüm ücretler muaccel olur. Taraflar, acentelik sözleşmesinde acentenin ücretinin muaccel olacağı tarihi belirleyebilirler. Bu süre, ücret hakkının doğumundan itibaren en çok 3 ay olarak öngörülebilir. Acente, ücretini talep etmek için, sözleşmede kararlaştırılan süreyi beklemek zorundadır. Sözleşmede böyle bir süre öngörülmemişse, acentenin ücret hakkı doğduğu anda, acente ücretini talep edebilir.

87b, Nr.4, s. 650; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 737; **Akkan**, s. 228-229; **Teoman**, s. 647; **Alışkan/Gençtürk**, s. 20-21; **Kayhan**, s. 142-143.

³³ Acentenin ücretinin ödenme zamanına ilişkin yabancı kanunlardaki düzenlemeler şöyledir; İsviçre Borçlar Hukuk 418i maddesinde, acentelik sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadıkça veya bu yönde başkaca bir teamül bulunmuyorsa, acentelik ücretinin aracılık edilen sözleşmenin akdedildiği tarihten itibaren 6. ayda muaccel olacağı belirtilmiştir. Yine acentelik sözleşmesinin sona ermesinin acentelik ücretlerini muaccel kılacağı, sözleşmede kararlaştırılmışsa, tahsil ücreti, delkrede ücreti gibi diğer bedellerinde acentelik sözleşmesinin sona ermesi talep edebileceği düzenlenmiştir (OR 418i, 418t). Alman Ticaret Kanununun 87a maddesinin 4. fıkrası da benzer hüküm içermektedir.

Acentelik sözleşmesinde, acentenin ücretini talep etmesi için belli bir süre öngörülmüş olsa dahi, bu süre dolmadan acentelik sözleşmesi sona ererse, acente öngörülen sürenin dolmasını beklemeden ücretini talep edebilir. Başka bir ifade ile, acentelik sözleşmesinin sona ermesi ile acentenin hak ettiği tüm ücretler muaccel olur. Ücret talep edilmesine ilişkin zaman-aşımı süresi, acentelik sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren başlar³⁴.

Ücretin ödenme zamanını düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 116. maddesinin ikinci fıkrasında, acentenin ücretine ilişkin konularda müvekkilinden bilgi ve belge isteme hakkı düzenlenmiştir (HGB 87c). Bu madde gereğince, acente, ücret talebi, muacceliyeti ve hesaplanması gibi önemli konularda bilgi istediği takdirde müvekkil bu bilgi ve belgeleri acenteye vermek zorundadır. Acentenin ücrete ilişkin defter kayıtları müvekkilden isteme hakkı vardır. Acentenin bu yöndeki talebi üzerine, müvekkil defter kayıtlarının suretlerini acenteye göndermelidir. Müvekkil, defter suretlerini göndermez veya gönderdiği defter suretlerinin tamlığı veya doğruluğu konusunda kuşku duyulmasına neden olan nedenler olursa, acentenin defter ve belgelerin ilgili kısımlarını inceleme veya bir uzmana inceletme hakkı doğar. Müvekkil buna izin vermezse, mahkeme duruma en uygun şekilde karar verir.

Bu madde ile acenteye ücreti ile ilgili işlemlerde, müvekkilin defter ve belgelerini inceleme ve/veya inceletme hakkı tanınmıştır. Bu hükümlerin aksi acentenin aleyhine olarak kararlaştırılmaz (TTK 116/3).

Görüldüğü üzere mevcut kanundaki acentenin ücretle ilgili hususlarda defter kayıtlarını ve hesap cetvelini talep etme hakkı, Yeni Türk Ticaret Kanunu ile genişletilmiş, acentenin ücrete ilişkin haklarına daha kolay ve sağlıklı şekilde kavuşması amaçlanmıştır.

³⁴ **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418g/h/i/k, Nr.9d, s. 284; **Stötter//Lindner/Karrer**, s. 64; **Franko**, s. 172; **Schipper**, s. 2096-2098; **Karayalçın**, s. 522; **Alışkan/Gençtürk**, s. 33; **Akkan**, s. 233-234; **YHGK**, 17.3.1976 tarih ve E. 1976/11-298, K. 1976/1137 sayılı kararı “...Acentelik sözleşmesi son bulduğuna göre, zaman-aşımı bu tarihten itibaren başlar...” (Bu karar için bk. **Eriş**, s. 1325).

E. MÜVEKKİLİN BORÇLARINA İLİŞKİN 120. MADDE

Müvekkilin borçlarının düzenlendiği 120. madde, kanunumuzda bir yenilik olarak yer almaktadır.

TTK 120 maddesi şu şekildedir: “(1) Müvekkil, acenteye;

a) Mallarla ilgili belgeleri vermek,

b) Acentelik sözleşmesinin yerine getirilmesi için gerekli olan hususları ve özellikle iş hacminin acentenin normalde bekleyebileceğinden önemli surette düşük olabileceğini bildirmek,

c) Acentenin yaptığı işleri kabul edip etmediğini ya da yerine getirilmediğini uygun bir süre içinde bildirmek,

d) Acentenin istemeye hak kazandığı ücreti ödemek,

e) Ücret, avans ve olağanüstü giderler hakkında 20 nci madde hükümlerine göre faiz ödemek,

zorundadır.

(2) Bu maddeye aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde, geçersizdir.”.

Söz konusu maddede, müvekkilin mallarla ilgili belgeleri verme, işin hacmiyle ilgili bilgilendirme, işi kabul edip etmediğini uygun süre içinde bildirme, ücret ödeme ve ödemede gecikirse faiz ödeme yükümlülükleri emredici olarak sıralanmıştır. Bu düzenleme ile Alman Ticaret Kanununun 86a ve İsviçre Borçlar Kanununun 418f maddeleri ile paralellik sağlanmıştır³⁵.

³⁵ Alman Ticaret Kanununun 86a maddesine göre müvekkilin yükümlülükleri, acenteyi destekleme, gözetme, bilgilendirme ve bunlara aykırı davranıştan doğan zarar gidermektir. Müvekkilin ücret ödeme yükümlülüğü, Alman Ticaret Kanununun 87. maddesinde yer almaktadır (Martinek/Semler/Habermeier/Flohr, § 18, s. 390 vd.; Küstner, Das neue Recht, s. 38-39; Abrahamczik, s. 2, s. 38-42; Schmidt, Handelsrecht, s. 735; Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch), § 86a, s. 729 vd.; Canaris, Nr.71-81, s. 265-267; Hoyningen-Huene, MünchKomm, § 86a, Nr.10-40, s. 1143-1149; Küstner/Manteuffel, BB 1990, Heft 5 s. 293; Stötter/Lindner/Karrer, s. 2; Oetker, Nr.35-36, s. 158-159; Kayıhan, s. 176, dn.614).

F. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİNE İLİŞKİN 121. MADDE BAKIMINDAN

Acentelik sözleşmesi yukarıda açıkladığımız gibi sürenin dolması, ölüm, kısıtlanma, iflas, sonraki imkansızlık gibi nedenlerle kendiliğinden; anlaşma veya fesih yoluyla irade beyanı ile; iptal veya butlan gibi diğer nedenlerle sona erebilir.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde, acentelik sözleşmesinin belirli süreli veya belirsiz süreli olarak akdedilebileceği, belirli süreli acentelik sözleşmesinin süresinin dolması ile sözleşmenin sona ereceği kabul edilmekteydi. Ancak kanunda, acentelik sözleşmesinin süresinin dolmasının akıbetine ilişkin bir düzenleme bulunmadığı için, sözleşmesindeki sürenin dolmasına rağmen, tarafların sözleşmeye devam etmesinin hukuki sonuçları tartışılmalıydı³⁶.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 121. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme ile bu tartışmalara son verilmiştir. Bu maddedeki “Belirli bir süre için yapılan acentelik sözleşmesinin, süre dolduktan sonra uygulanmaya devam edilmesi halinde, sözleşme belirsiz süreli hale gelir” şeklindeki ifade ile, doktrinde çoğunlukla kabul edilen görüş kanunlaşmıştır³⁷.

³⁶ Bazı yazarlar, belirli süreli sözleşmenin süresinin sona erdikten sonra, taraflarca sözleşme ilişkisine devam edilmesi durumunda, sözleşmenin belirsiz süreli hale geleceğini savunmaktaydı (Arkan, s. 211-212; Ayhan, s. 665; Kayhan, s. 217-218). Aksi görüşteki Kınacıoğlu ise, belirli süreli acentelik sözleşmesinin tarafların sözleşmeye devam etmeleri ile uzaması durumunda, acentelik sözleşmesinin aynı süre ile yenilenmiş sayılacağını ileri sürmekteydi (Kınacıoğlu, s. 86).

³⁷ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 121. maddesinin ikinci fıkrası, Alman Ticaret Kanununun 89. maddesinin üçüncü fıkrası ile aynıdır (Küstner, Das neue Recht, s. 78-79; Abrahamczik, s. 62; Martinek/Semler/Habermeier/Flohr, § 18, Nr.8, s. 394; Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch), § 89, Nr.32, s. 867; Hoyningen-Huene, MünchKomm, § 89, Nr.10, s. 10244; Schlegelberger/Schröder, § 89, Nr.4, s. 631; Oetker, Nr.37, s. 159).

İsviçre Borçlar Kanununun 418p maddesinin ikinci fıkrası ise, süresi dolan acentelik sözleşmelerine, taraflarca devam edilmesi durumunda, sözleşmenin süresi kadar ancak en çok 1 yıl için uzayacağını düzenlemektedir (Gautschi, Berner Komm, Art.

G. DENKLEŞTİRME TALEBİNE İLİŞKİN 122. MADDE

Acentenin denkleştirme talep etme hakkı, 86/653 sayılı Avrupa Birliği Direktifinin 17. ila 18. maddelerinde öngörülen ve Avrupa Birliğine üye ülkelerin büyük çoğunluğunda acentelere tanınan bir haktır³⁸.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunumuzda acentelere denkleştirme talep etme hakkı tanınmamıştır³⁹.

Türk hukukunda ilk defa, 14.6.2007 tarihli 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 23. maddesinin 16. fıkrasında sigorta acentelerine denkleştirme talep etme hakkı verilmiştir. Ancak sigorta acenteleri dışında diğer acentelerin denkleştirme talep etme hakkı, mevcut düzenlemeler karşısında bir kanun boşluğu oluşturmaktadır. 6102 sayılı Ticaret Kanununun 122. maddesi⁴⁰ ile, acentenin denkleştirme talep etme hakkı kabul edilmiş ve bu konudaki boşluk doldurulmuştur.

418 p, Nr.1-2; s. 309-310; **Dürr**, s. 191; **Bühler**, Nr.7, s. 158; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418p, Nr.1, s. 2545).

³⁸ Acentenin denkleştirme talep etme hakkı, Alman hukukunda, Alman Ticaret Kanununun 89b maddesinde, İsviçre hukukunda İsviçre Borçlar Kanununun 418u maddesinde, Fransız hukukunda, 25.6.1991 tarih ve 91-593 sayılı kanunun 12. ve 13. maddelerinde, Avusturya hukukunda Avusturya Acentelik Kanununun 24. maddesinde, İtalyan hukukunda 15.10.1971 tarih ve 911 sayılı İtalyan Medeni Kanununun 1751. maddesinde, düzenlenmiştir (Ayrıntılı bilgi için bk. **Ayan**, s. 137-146).

³⁹ Ancak Yargıtay, TTK 134/2 hükmüne dayanarak, acentenin, acentelik sözleşmesinin feshinde kusurlu değilse, denkleştirme talebinde bulunabileceği kabul etmiştir. Bu yönde kararlar için bk. **11. HD., 10.5.1996, E. 1996/2189 E ve 1996/3335 K.** (www.kazanci.com); **11. HD., 20.6.1996 tarihli, E. 1996/2084, K. 1996/4544 K.** sayılı kararı (**Eriş**, s. 1330-1331).

⁴⁰ TTK 122. maddesi şu şekildedir "**II - Denkleştirme istemi**

MADDE 122- (1) Sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra;

a) Müvekkil, acentenin bulduğu yeni müşteriler sayesinde, sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra da önemli menfaatler elde ediyorsa,

b) Acente, sözleşme ilişkisinin sona ermesinin sonucu olarak, onun tarafından işletmeye kazandırılmış müşterilerle yapılmış veya kısa bir süre içinde yapılacak

Acentenin denkleştirme talebi, acenteye aracılık faaliyetleriyle yarattığı ve sözleşme bitiminde müvekkile kalan müşteri çevresi için, müvekkilin ödenmesi gerekli parasal karşılıktan kaynaklanmaktadır. Acente aracılık faaliyeti sonucunda müvekkilin malını, hizmetini tanıtır. Müvekkilin markasının tanınırlığı artar. Bir müşteri çevresi oluşur. Acentelik sözleşmenin sona ermesi ile acente yarattığı bu müşteri çevresinden yararlanamaz. Müvekkilin, acentenin yarattığı ve parasal değeri olan müşteri çevresinden karşılıksız olarak yararlanması hakkaniyete uygun düşmez. Müvekkil acenteye, kendisine hazır olarak kalan müşteri çevresinin parasal karşılığını kısmen dahi olsa ödemelidir⁴¹.

Denkleştirme talebi, hukuk düzeni içinde kendine özgü nitelikleri bulunan bir karşılık talebidir. Acenteye ödenecek denkleştirmeyi ortadan kaldıran veya azaltan sebepler vardır. Denkleştirme talebinin oluşumunda temel olarak hakkaniyet düşüncesi etkilidir. Somut olayda hakkaniyet gerektiriyorsa, acenteye ödenecek denkleştirme miktarı azaltılabilir veya tamamen ortadan kaldırılabilir. Acenteye denkleştirme ödenmesi hakkaniyetin yanı

olan işler dolayısıyla sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği ücret isteme hakkını kaybediyorsa ve

c) Somut olayın özellik ve şartları değerlendirildiğinde, ödenmesi hakkaniyete uygun düşüyorsa, acente müvekkilden uygun bir tazminat isteyebilir.

(2) Tazminat, acentenin son beş yıllık faaliyeti sonucu aldığı yıllık komisyon veya diğer ödemelerin ortalamasını aşamaz. Sözleşme ilişkisi daha kısa bir süre devam etmişse, faaliyetin devamı sırasındaki ortalama esas alınır.

(3) Müvekkilin, feshi haklı gösterecek bir eylemi olmadan, acente sözleşmeyi feshetmişse veya acentenin kusuru sebebiyle sözleşme müvekkil tarafından haklı sebeplerle feshedilmişse, acente denkleştirme isteminde bulunamaz.

(4) Denkleştirme isteminden önceden vazgeçilemez. Denkleştirme istem hakkının sözleşme ilişkisinin sona ermesinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülmesi gerekir.

(5) Bu hüküm, hakkaniyete aykırı düşmedikçe, tek satıcılık ile benzeri diğer tekel hakkı veren sürekli sözleşme ilişkilerinin sona ermesi hâlinde de uygulanır.”

⁴¹ **Küstner/Thume**, Nr.47-48, s. 18-19; **Stötter**, s. 181; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.2a, s. 332; **Oetker**, Nr.41-47, s. 160-163; **Kayıhan**, s. 166-167.

sıra acentenin ücret kaybına ve müvekkilin menfaatinin miktarına da bağlıdır⁴².

Türk Ticaret Kanununun 122. maddesi gereğince, acentenin denkleştirme talebinin koşulları şu şekilde sıralanabilir:

1- Acentelik sözleşmesi acentenin denkleştirme talebini doğuracak şekilde sona ermelidir.

2- Müvekkil, acente tarafından kazandırılan müşterilerden sözleşmenin sona ermesinden sonra da menfaat sağlayabilmelidir.

3- Acente kayba uğramalıdır.

4- Acenteye denkleştirme ödenmesi hakkaniyete uygun olmalıdır.

Acentenin denkleştirme talep edebilmesi için tüm bu koşullar bir arada gerçekleşmelidir⁴³.

Bu koşullar incelendiğinde, acentenin denkleştirme talep edebilmesi için öncelikle, acentelik sözleşmesinin sona ermesi gerektiği görülmektedir. Acente, sözleşmenin sona erdiği her durumda denkleştirme talep edemez. Acentenin denkleştirme talebinde bulunabilmesi için, en genel ifade ile, sözleşmenin acentenin kusurundan kaynaklanmayan bir nedenle sona ermesi gerekmektedir. Acente, sözleşme ilişkisini haklı bir sebep olmaksızın feshetmiş veya müvekkil acentelik sözleşmesini acentenin kusurlu davranışı nedeniyle feshetmişse, acente denkleştirme talep edemez⁴⁴.

⁴² **Küstner/Thume**, Nr.47-48, s. 18-19; **Ball**, s. 19; **Ayan**, s. 190.

⁴³ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.26, s. 1298; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.3a, s. 333-334; **Ensthaler**, Nr.6, s. 522; **Klunziger**, Handelsrecht, s. 90; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 20, Nr.7, s. 438; **Lettl**, Nr.45, s. 133; **Stötter**, s. 192; **Dürr**, s. 211; **Nocker**, Nr.127, s. 32; **Küstner/Thume**, Nr.244-249, s. 97-99; **Eberstein**, s. 90; **Kınacı**, s. 950; **Bleutge**, s. 51; **Wettenschwiler**, Basler Komm, Art 418u, Nr.4-10, s. 2554-2556; **Ayan**, 147.

⁴⁴ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.151, s. 1329; **Canaris**, Nr.116, s. 275; **Baumbach/Hopt**, § 89b, Nr.53, s. 440; **Oetker**, Nr.49, s. 164; **Bülow**, Nr.577, s. 175; **Stötter**, s. 184; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 20, Nr.79, s. 456; **Küstner/Thume**, Nr.1305, s. 471; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 89b, Nr.12, s. 300; **Kayhan**, s. 167; **Ayan**, s. 147-148.

Acenteye denkleştirme ödenebilmesi için, ikinci koşul, müvekkilin acente tarafından kazandırılan müşterilerden sözleşmenin sona ermesinden sonra da menfaat sağlayacak olmasıdır. Müvekkilin elde edeceği menfaat, acentenin çabasıyla kurulan ticari ilişkilerden kaynaklanmalıdır. Kurulan ticari ilişki, oluşturulan müşteri çevresi, yeni müşterilerle ve acentenin çabasının etkisiyle gerçekleşmelidir⁴⁵.

Acenteye denkleştirme ödemesi için, acentelik sözleşmesinin sona ermesi nedeniyle acentenin kayba uğraması gerekir⁴⁶. Acentenin kaybı, acentelik devam etseydi, acentenin kazandırdığı müşteri çevresi ile imzalanacak olan ticari ilişkilerden elde edeceği ücrettir. Acentelik sözleşmesi sona erdiği için artık acentenin, sözleşme sona erdikten sonra yapılacak sözleşmelerden ücret elde etmesi mümkün değildir⁴⁷.

⁴⁵ **Hoyningen- Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.55, s. 1304; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.3a-3b, s. 333-334; **Brox**, Nr.223, s. 114-115; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.11, s. 427; **Oetker**, Nr.43, s. 161; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 741; **Steinbeck**, Nr.11, s. 152-153; **Lettl**, Nr.47, s. 134; **Ensthaler**, Nr.11, s. 523; **Klunziger**, Handelsrecht, s. 91; **Stötter**, s. 192; **Martinek/Semler/Habermeier**, §20 Nr.10, s. 440; **Canaris**, Nr.106, s. 273; **Nocker**, Nr.278, s. 71-72; **Kaumanns**, s. 138; **Küstner/Thume**, Nr.450, s. 171; **Thouvenin**, s. 131; **Koller/Roth/Morck**, § 89b, Nr.5, s. 218; **Thume**, BB 1994, Heft 34, s. 2361; **Bühler**, Nr.24, s. 192; **Schlegelberger/Schröder**, § 89b, Nr.6, s. 708; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 89b, Nr.22, s. 704; **Oetker**, Nr.43-45, s. 161-162; **Kınacı**, s. 950-951; **Ayan**, s. 166-167.

⁴⁶ Alman hukukunda acentenin denkleştirme talep edebilmesinin koşullarından biri olan acentenin kayba uğraması koşulu 4.8.2009 tarihli kanunda yapılan değişiklik (BGBl. 2009 I Nr 50, 4.8.2009, s. 2512) ile kaldırılmıştır. Alman hukukunda acentelerin denkleştirme talep edebilmesi için kayba uğramış olmaları koşulu, 4.8.2009 tarihinden itibaren aranmamaktadır. Acentenin kayba uğrayıp uğramadığı, hakkaniyet denetiminde gözetilebilecek bir unsur haline gelmiştir. (Değişikliği neden olan **EuGH, 26.3.2009 - C- 348/07 “Semen”** başlıklı karar ve ayrıntılı bilgi için bak. **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 20, Nr.8-9, s. 439; **Christoph**, s. 647 vd; **Dathe**, s. 3194 vd.; **Balke/de Groot**, s. 1552 vd.; **Steinhauer**, s. 887-889).

⁴⁷ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.84, s. 1312; **Canaris**, Nr.109, s. 273; **Brox**, Nr.223, s. 114-115; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.26, s. 43; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 742; **Steinbeck**, Nr.11, s. 152-153; **Lettl**, Nr.51, s. 135; **Ensthaler**,

Denkleştirme talebinin son koşulu, hakkaniyettir. Somut olayın tüm özellikleri dikkate alındığında, denkleştirme ödenmesi hakkaniyete uygun olmalıdır⁴⁸.

Acenteye ödenecek denkleştirmenin hesaplanmasında Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinin ikinci fıkrası, üst sınırı ortaya koymaktadır. Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen “uygun” tazminatın üst sınırı, acentenin son beş yıllık faaliyetleri sonucu aldığı yıllık komisyon ve diğer ödemelerin ortalamasının aşılmaması olarak

Nr.22, s. 525-526; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 20, Nr.23, s. 342; **Nocker**, Nr.364, s. 95; **Ball**, s. 25; **Westphal**, Saenger/Schulze, s. 33; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 89b, Nr.96, s. 1054; **Kaumanns**, s. 165; **Küstner/Thume**, Nr.631, s. 233; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 89b, Nr.20, s. 305; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 89b, Nr.46, s. 199; **Koller/Roth/Morck**, § 89b, Nr.8, s. 220; **Ayan**, s. 183 vd.

⁴⁸ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.98, s. 1315; **Canaris**, Nr.111, s. 274; **Brox**, Nr.223, s. 114-115; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.23, s. 433; **Oetker**, Nr.45, s. 162; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 742; **Steinbeck**, Nr.11, s. 152-153; **Bülow**, Nr.577, s. 175; **Ensthaler**, Nr.28, s. 527; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 15, Nr.28, s. 344; **Nocker**, Nr.359, s. 93-94; **Ball**, s. 27; **Westphal**, Saenger/Schulze, s. 33; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 89b, Nr.90, s. 959; **Kaumanns**, s. 188; **Küstner/Thume**, Nr.1044, s. 375; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 89b, Nr.24, s. 306; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 89b, Nr.63, s. 205; **Koller/Roth/Morck**, § 89b, Nr.11, s. 260; **Thume**, BB 1994, Heft 34, s. 2362; **Bühler**, Nr.46, s. 199; **Schlegelberger/Schröder**, § 89b, Nr.17, s. 730; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 89b, Nr.40, s. 710; **Oetker**, Nr.45-47, s. 162-163; **Ayan**, s. 190 vd.

Aksi görüşte **Gautschi**, hakkaniyet kriterini lüzumsuz bir koşul olarak görür. Yazara göre diğer 3 koşul (yıllık kazanç, müşteri çevresinin önemli ölçüde artması ve müvekkilin menfaati) gerçekleşince, denkleştirme talebi doğar. Bu koşullar oluşmazsa denkleştirme talep edilemez. Denkleştirme talebi bir taraftan emredici şekilde düzenlenirken, diğer taraftan hakkaniyet ile aşınır. Eğer objektif koşullar yani, müşteri çevresinin önemli ölçüde arttığı ve müvekkilin menfaat elde ettiği tespit edilmişse, artık hakkaniyete göre denkleştirmenin haksız olduğunu ileri sürmek manasız olur. Ayrıca yazar, hakkaniyet kriterinin soyut bir kriter olduğu ve acentenin bunu kanıtlamasının mümkün olmadığı görüşündedir (**Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.4c, s. 337).

belirtilmiştir. Acentelik sözleşmesi beş yıldan daha kısa sürmüştü, faaliyetin devamı sırasındaki ortalamanın esas alınarak üst sınır hesaplanacağı öngörülmüştür⁴⁹.

Denkleştirme miktarının hesaplanması hususunda, acentelik sözleşmesinde başkaca bir yöntem benimsenmemişse, hâkim, üç aşamalı bir yöntem ile denkleştirme miktarını tahmini olarak hesaplayabilir.

Tahmin sürecinde, acentelik sözleşmesinin sona erme anı esas alınmalıdır⁵⁰. Hâkim öncelikle, müvekkilin menfaati ve acentenin kaybını hesaplayarak ham denkleştirme miktarını bulmalıdır. Bu rakam, hakkaniyet denetimine tabi tutulmalı ve son aşamada bulunan bu rakam üst sınıra tabi tutulmalıdır⁵¹.

Acentenin denkleştirme talep etme hakkından önceden vazgeçemeyeceği, emredici olarak düzenlenmiştir (TTK 122/4). Buna göre acentelik sözleşmesi sona ermeden önce, denkleştirme talebini ortadan kaldıran veya önemli ölçüde sınırlandıran sözleşmeler geçersizdir⁵².

Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinin dördüncü fıkrasında, acentenin denkleştirme talebini bir yıl içinde ileri sürmesi gerektiği düzenlenmiştir⁵³. Bu hüküm, acente ile müvekkil arasındaki uyuşmazlıkların çözü-

⁴⁹ **Stötter**, s. 190; **Kaumanns**, s. 218; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.142, s. 1326; **Baumbach/Hopt**, § 89b, Nr.49, s. 440; **Ensthaler**, Nr.43, s. 530; **Ayan**, s. 205.

⁵⁰ **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.142, s. 1326; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.6c, s. 342.

⁵¹ Acenteye ödenecek denkleştirme miktarının hesaplanması yöntemleri ve örnek hesaplamalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. **Ayan**, s. 194 vd.

⁵² **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.195, s. 1340; **Gautschi**, Berner Komm, Art. 418 u, Nr.5e, s. 339; **Ensthaler**, Nr.62, s. 533; **Stötter**, s. 210; **Martinek/Semler/Habermeier**, § 20, Nr.74, s. 454; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.77, s. 446; **Küstner/Thume**, Nr.1610, s. 576; **Kaya**, s. 9; **Kayhan**, s. 160. Bu yönde Alman mahkeme kararları için bk. **BGH**, NJW 1990, s. 2889 = BB 1990, s. 1366 = NJW- RR 1991, s. 105; **BGH**, NJW 1996, s. 2867= BB 1996, s. 1734.

⁵³ Alman Ticaret Kanununun 89b maddesi de bu yöndedir (**Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.203, s. 1343; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.77, s. 446; **Oetker**, Nr.58, s. 167; **Lettl**, Nr.60, s. 137; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 746;

münü, sözleşmenin tasfiyesini hızlandırmayı amaçlamaktadır. Ancak bir yıllık süre içinde ileri sürülme zorunluluğu, acentelik sözleşmesinden kaynaklanan diğer taleplerin (ücret, olağanüstü masrafların ödenmesi, tazminat gibi) tabi olduğu beş yıllık zamanaşımı süresi ile çelişmektedir. Bu süre hak düşürücü süre olarak kabul edilirse, alacak hakkının hak düşürücü süreye bağlanmasının Türk hukuk sistemi ile bağdaşmaması gerekçesi ile eleştirilebilir. Bir yıllık süre zamanaşımı süresi olarak kabul edildiğinde ise, acentelik sözleşmesinden kaynaklanan diğer taleplerin zamanaşımı süresi ile farklılık göstermesi, kısa zamanaşımı süresinin sistemi bozduğu gerekçeleriyle eleştirilebilir. Bu nedenle kanaatimizce hakkın talep edilebilmesi için öngörülen bir yıllık süre yerinde bir düzenleme değildir.

Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinin beşinci fıkrasında, bu hükmün, hakkaniyete aykırı düşmedikçe, tek satıcılık ile benzeri diğer tekel hakkı veren sürekli sözleşme ilişkilerinin sona ermesi hâlinde de uygulanacağı düzenlenmiştir. Böylece, kaynak Alman⁵⁴ ve İsviçre hukukunda⁵⁵ yer almayan bir düzenleme Türk hukukunda kabul edilmiştir. Doktrin tarafından kabul edilen bu sonucun kanunda yer alması uyumsuzlukları önleyici nitelikte yerinde bir düzenlemedir. Tek satıcılık, franchise sözleşmesi gibi

Ensthaler, Nr.66, s. 535; **Klunziger**, Handelsrecht, s. 91; **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 20, Nr.105, s. 465-466; **Küstner/Thume**, Nr.421, s. 159; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 89b, Nr.96-97, s. 725). İsviçre Hukukunda ve Avrupa Birliği Direktifinde ise, böyle bir hüküm yoktur (**Thouvenin**, s. 135).

⁵⁴ Alman doktrininde ve Alman mahkeme kararlarında, acenteye tanınan bu hakkın, tek satıcılık sözleşmesinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde, tek satıcılara kıyasen uygulanabileceği kabul edilmiştir (**Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 89b, Nr.18, s. 1296; **Baumbach/Hopt**, §89b, Nr.4, s. 425-426; **Ensthaler**, Nr.5, s. 522; **Niebling**, s. 2389; **Emde**, s. 148, s. 163; **Nocker**, Nr.63-64, s. 15-16; **Intvenn**, s. 1881; **Reufel/Lofenz**, s. 1586; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 89b, s. 991 vd.; **Kaumanns**, s. 68; **Thume**, BB 1994, Heft 34, s. 2360 vd.; **Siegert**, s. 188; **Sonnenschein/Weitemeyer**, Heymann Komm, § 89b, Nr.8, s. 700; **Erdem**, s. 98; **Tandoğan**, Tek Satıcılık, s. 34-35; **Gökyayla**, s. 266).

İsviçre Borçlar Kanununun 418u maddesi gereğince, üretici İsviçre’de bağımsız bir satış organizasyonu kurmuş ve tek satıcı da malların tanıtımı için çalışmışsa denkleştirme talebi kıyasen uygulanabilir.

sözleşmelerden kaynaklanan denkleştirme talebi incelenirken, bu sözleşmelerin niteliğine uygun düştüğü oranlarda Türk Ticaret Kanununun 122. maddesinden yararlanılmalıdır.

H. REKABET YASAĞINA İLİŞKİN 123. MADDE

Gerek 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 118. maddesinde, gerekse 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 104. maddesinde, sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, sözleşme süresince acentenin rekabet yasağının bulunduğu kabul edilmiştir.

Acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra, acentenin rekabet yasağına ilişkin düzenleme, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun getirdiği yeniliklerden biridir (TTK 123). Bu düzenleme ile Alman Ticaret Kanununun 90a maddesi ve İsviçre Borçlar Kanununun 418d/2 maddesi ile paralellik sağlanmıştır. Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunun 14. maddesinde, acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin 123. maddenin, kanunun yürürlüğe girmesinden önce akdedilip, devam etmekte olan acentelik sözleşmelerine de uygulanacağı kabul edilmiştir⁵⁶. Böylece acentenin, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra rekabet yasağına ilişkin bu düzenleme, geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

Türk Ticaret Kanununun 123. maddesi gereğince, kural olarak, acentenin kanundan kaynaklanan sözleşme sonrası rekabet etmeme yükümlülüğü yoktur. Sözleşme sonrası rekabet yasağı, ancak sözleşme ile kararlaştırılabilir. Rekabet yasağına ilişkin sözleşmenin geçerli olması için bazı koşullar gerekir. Geçerli bir rekabet yasağı sözleşmesinin ilk koşulu yazılı şekilde yapılmasıdır. Yazılılık koşulunun yanı sıra, anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanmış bulunan bir belgenin acenteye verilmesi gerekir.

⁵⁶ 6103 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun, "Acenteye ilişkin rekabet yasağı anlaşması" başlıklı 14. maddesi şöyledir "(1) Türk Ticaret Kanununun 123 üncü maddesi, anılan Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış olup da devam etmekte olan acentelik sözleşmelerine de uygulanır."

Rekabet yasağı, acentelik sözleşmesinin imzalanması sırasında, sözleşme ilişkisi devam ederken veya sözleşme sona erdikten sonra da kararlaştırılabilir⁵⁷.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı en fazla iki yıl için geçerlidir⁵⁸. Rekabet yasağı, acenteye tahsis edilmiş bölge ve müşteri çevresi ve aracılık ettiği sözleşmelere özgü öngörülebilir⁵⁹.

Acenteye getirilen sözleşme sonrası rekabet sınırlamasının karşılığı olarak, müvekkil tarafından uygun bir tazminat ödenmesi koşulu, emredici olarak düzenlenmiştir (TTK 123/1). Müvekkil tarafından, acenteye bu mahrumiyet nedeniyle ödenecek karşılığın uygunluğu, somut olayın özellikleri dikkate alınarak belirlenir. Müvekkil tarafından ödenecek karşılığın para olması zorunlu değildir. Acentenin çıkarlarını zedelemeyecek başkaca bir karşılık (menkul veya gayrimenkul, avantajlı şartlarda farklı bir sözleşme vs) kararlaştırılabilir⁶⁰.

⁵⁷ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.17-19, s. 473; **Bülow**, Nr.571, s. 173; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 734; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 90a, Nr.5-6, s. 1012-1013; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 90a, Nr.41, s. 1371; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 90, Nr.2, s. 312; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 90a, Nr.3, s. 244; **Schmidt**, NJW 1998, Heft 30, s. 2169; **Laber/Legerlotz**, s. 1609; **Kuther**, s. 306-307; **Gallus**, s. 104-107; **Brox**, Nr.225, s. 116; **Koller/Roth/Morck**, § 90a, Nr.5, s. 229; **Kayıhan**, s. 109-110.

⁵⁸ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.19, s. 473; **Bülow**, Nr.571, s. 173; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 734; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, § 90a, Nr.16, s. 1016; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 90a, Nr.41, s. 1371; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 90a, Nr.2, s. 312; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 90a, Nr.3, s. 244; **Laber/Legerlotz**, s. 1610; **Mölling**, s. 94.; **Koller/Roth/Morck**, § 90a, Nr.6, s. 229-230; **Kuther**, s. 306-307.

⁵⁹ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.21-22, s. 474; **Gallus**, s. 107-109; **Bülow**, Nr.571, s. 173; **Brox**, Nr.225, s. 116; **Lettl**, Nr.19, s. 128; **Schmidt**, Handelsrecht, s. 734; **Canaris**, Nr.123, s. 277; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, Handelsgesetzbuch Komm, § 90a, Nr.17, s. 1016; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 90a, Nr.25-27, s. 1367-1368; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 90a, Nr.2, s. 312; **Kuther**, s. 306-307; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 90a, Nr.8, s. 245; **Laber/Legerlotz**, s. 1610-1611; **Atamer**, s. 355; **Kayıhan**, s. 110-111.

⁶⁰ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.22, s. 474; **Gallus**, s. 107-109; **Bülow**, Nr.571, s. 173; **Brox**, Nr.225, s. 116; **Lettl**, Nr.19, s. 128; **Schmidt**,

Acente, rekabet yasağını, kusurlu davranışları ile ihlal ederse, rekabet yasağı için öngörülen karşılığı kaybeder. Ayrıca rekabet yasağına aykırı davranışı nedeniyle, müvekkilin uğradığı zararları da gidermekle yükümlü olur⁶¹.

Müvekkil, acenteye rekabet yasağı için sözleşmede öngörülen karşılığı ödemedikçe, acenteden rekabet yasağına uygun davranmasını isteyemez⁶².

Müvekkil sözleşme ilişkisinin bitimine kadar, rekabet sınırlandırılmasından, yazılı olarak vazgeçebilir. Müvekkil, vazgeçme beyanının acenteye ulaşmasından itibaren altı aylık sürenin geçmesi ile rekabet yasağı için öngörülen tazminat ödeme borcundan kurtulur (TTK 123/2).

Acentelik sözleşmesi taraflardan birinin kusurlu davranışı nedeniyle haklı sebeple sona ererse, sözleşmeyi haklı nedenle fesheden taraf, fesihden itibaren bir ay içinde rekabet sözleşmesi ile bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir (TTK 123/3)

Kanununun 123. maddesinin dördüncü fıkrasında, rekabet yasağı anlaşmasında, kanuni düzenlemelere aykırı şartların, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz olduğu öngörülmüştür.

SONUÇ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun “acentelik” başlıklı birinci kitap 7. kısmında önemli değişiklikler ve yenilikler yapılmıştır. Bu değişiklik ve yeniliklerin amacı, başta 86/653 sayılı Avrupa Birliği Direktifi olmak üzere, yabancı ülke kanunlarıyla paralellik sağlanması, acentelerin yurt dışındaki

Handelsrecht, s. 734; **Canaris**, Nr.123, s. 277; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, Handelsgesetzbuch Komm, § 90a, Nr.20, s. 1017; **Hoyningen-Huene**, MünchKomm, § 90a, Nr.25-27, s. 1367-1368; **Ruß**, Handelsgesetzbuch, § 90a, Nr.2, s. 312; **Brüggemann**, Staub Großkomm, § 90a, Nr.8, s. 245; **Laber/Legerlotz**, s. 1610-1611; **Atamer**, s. 355.

⁶¹ **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.24, s. 475; **Gallus**, s. 123; **Brox**, Nr.225, s. 116; **Laber/Legerlotz**, s. 1611; **Atamer**, s. 356.

⁶² **Martinek/Semler/Habermeier/Flohr**, § 21, Nr.25-26, s. 475-476; **Laber/Legerlotz**, s. 1612; **Ebenroth/Boujong/Joost, (Löwisch)**, Handelsgesetzbuch Komm, § 90a, Nr.27, s. 1019; **Kayıhan**, s. 112-113.

acentelerle eşit haklara ve yükümlülüklerle sahip olması ve böylece rekabetin kolaylaşmasıdır.

Kanun koyucu, doktrinde uzun süreden beri eleştirilen hususlarda gerekli hassasiyeti göstermiş ve mevcut kanunda eleştirilen hükümlere yeni kanundan yer verilmemiş. Örneğin, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulanmasına ilişkin düzenlemelerde yer alan “sigorta mukavelerinin akdi hususunda aracılık edenler” ifadesine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda yer verilmemiştir.

Yargıtay’ın farklı uygulamalarına yol açan, açık ve anlaşılır olmayan hükümler değiştirilmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda, acentenin aracılık faaliyetleri sonunda akdedilen sözleşmelerden kaynaklanan uyumsuzluklar nedeniyle, müvekkile karşı açılan davalarda alınan kararların acenteye karşı uygulanamayacağı belirtilmiştir (TTK 105/3). Yine, belirli süreli acentelik sözleşmesinin süresinin sona ermesine rağmen devam etmesi durumunda, sözleşmenin belirsiz süreli hale geleceği düzenlenmiştir (TTK 121/2).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunundaki önemli değişikliklerden biri, acentenin yetkisiz olarak akdettiği sözleşmelerin müvekkile etkisi hususundadır. Yeni kanun ile mevcut düzenlemenin tam tersi bir sonuç benimsenmiştir. Acentenin yetkisiz olarak akdettiği sözleşmelerin müvekkili bağlayabilmesi, müvekkilin bu sözleşmeden haberdar olur olmaz onay vermesine bağlanmıştır (TTK 108). Müvekkil, sözleşmeyle bağlanma iradesini göstermedikçe, acentenin yetkisiz veya yetkisini aşarak yaptığı bu sözleşmelerle bağlı değildir. Bu noktada kanunda kullanılan “*sözleşmeden acente sorumlu tutulur*” ifadesi, yanlış yorumlara yol açabilecek niteliktedir. Bu hüküm, yetkisiz temsil kuralları gereğince, acentenin, sözleşmenin geçersiz olması nedeniyle karşı tarafın uğradığı zararı gidermekle yükümlü olması gerektiği biçiminde anlaşılmalıdır (BK 47).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda, acentenin ücret talep etme hakkında önemli değişiklikler yapılmıştır. Acentenin ücret talep etme hakkı, ücrete hak kazandıran işlemler, ücrete hak kazanma zamanı ve ücretin ödenme zamanı hususlarında ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Özellikle acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra kurulan bazı ticari ilişkiler

nedeniyle acentenin ücrete hak kazanabileceği haller öngörülmüştür (TTK 113/3). Yine acentenin tahsil komisyonuna hak kazanabileceği düzenlenmiştir (TTK 113/4). Acentenin ücrete ilişkin konularda bilgi ve belge isteme hakkı getirilmiştir (TTK 116/2).

Acentenin denkleştirme talep etme hakkına ilişkin düzenlenme, diğer bir yeniliktir (TTK 122). Böylece bu konudaki kanun boşluğu doldurulmuştur. Acentelik sözleşmesinin, acentenin kusuru dışında bir nedenle sona ermesi halinde, acentenin kendi çabasıyla yarattığı ve sözleşmenin sona ermesi nedeniyle yararlanamayacağı müşteri çevresi için, hakkaniyete uygun bir karşılık ödenmesi öngörülmüştür (TTK 122/1). Ancak acente, acentelik sözleşmesinin sona erdiği her durumda denkleştirme talep edemez. Denkleştirme talep edebilmesi için, sözleşmenin acentenin kusuru dışında bir nedenle sona ermesi gerekir (TTK 122/3).

Diğer bir yenilik, acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşmasının yapılabilmesidir. Acenteye sözleşme sonrası rekabet etme yasağı getirilmesinin koşulları kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Rekabet yasağı sözleşmesinin geçerli olabilmesi için, yazılı olması, en fazla iki yıllık süreyi kapsamaması, rekabet yasağı için müvekkil tarafından acenteye bir karşılık ödenmesi gerekmektedir (TTK 123/1). Müvekkilin, sözleşme ilişkisinin bitimine kadar, rekabet sınırlandırılmasından, yazılı olarak vazgeçebileceği ve bu beyanın acenteye ulaşmasından itibaren altı aylık sürenin geçmesiyle rekabet yasağı için öngörülen tazminat ödeme borcunun ortadan kalkacağı açıkça düzenlenmiştir (TTK 123/2).

Acentelik sözleşmesi taraflardan birinin kusurlu davranışı nedeniyle haklı sebeple sona ererse, sözleşmeyi haklı nedenle fesheden taraf, fesihden itibaren 1 ay içinde rekabet sözleşmesi ile bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir (TTK 123/3). Rekabet yasağı sözleşmesinde, acente aleyhine kanuni düzenlemelere aykırı getirilen koşullar geçersizdir (TTK 123/4).

Kaynakça

- Abrahimeczik, Jürgen:** Der Handelsvertretervertrag, München 1995.
- Alışkan, Murat/Gençtürk, Muharrem:** “Acentenin Komisyon Hakkı, Özellikle TTK’nun 129. Maddesine Göre Komisyon Hak Kazanma Anı Bakımından Aracı Acente İle Sözleşme Yapan Acenta Arasında Fark Olup Olmadığı Sorunu”, Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp’e Armağan, İstanbul 2003, s. 19 vd.
- Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2007.
- Arseven, Haydar:** Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1991.
- Atamer, Yeşim M.:** “Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması, (Alman Anayasa Mahkemesinin 7 Şubat 1990 tarihli kararının çevirisi)”, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, İstanbul 1997, s. 355 vd.
- Ayan, Özge:** Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı, Ankara 2008.
- Ayhan, Rıza:** Ticari İşletme Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2007.
- Balke, Michaela/de Groot, Simone Evke,** “Der Handelsvertreterausgleich nach § 89 b HGB im Umbruch” NJOZ 2010, s. 1551 vd.
- Ball, Wolfgang:** “Rechtsnatur und Funktion des Ausgleichsanspruchs nach § 89b HGB unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofs”, Saenger, Ingo/Schulze, Reiner, Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters, Beispiel für Fortentwicklung angeglichenen europäischen Rechts, Baden-Baden 2000.
- Başbuğoğlu, Tarık:** Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C. I, madde 1-815, Ankara 1988.
- Baştuğ, İrfan/Erdem, H. Ercüment:** Ticari İşletme Hukuku, Ankara 1993.
- Baumbach, Adolf/Hopt, Klaus:** Handelsgesetzbuch, 34. Auflage, München 2010.

- Bleutge, Peter:** In Fremdem Namen und für Fremde Rechnung, 3. Auflage, Bonn 2001.
- Brox, Hans:** Handels- Wertpapierrecht, 18. Auflage, München 2005.
- Bühler, Theodor:** Der Agenturvertrag, Art 418a-418v OR, Obligationenrecht Kommentar zur 1 und 2 Abteilung (Art 1-529 OR), Zürich 2000.
- Bülow, Peter:** Handelsrecht, 6. Auflage, Heilderberg 2009.
- Canaris, Claus-Wilhelm:** Handelsrecht, München 2006.
- Christoph, Michael:** “Muss der Handelsvertreterausgleich neu berechnet werden?” NJW 2010, s. 647 vd.
- Dathe, Uwe:** “Abdingbarkeit des Ausgleichsanspruch eines in der EU tätigen Handelsvertreters nach der Ingmar-Entscheidung des EuGH” NJW 2010, s. 3194 vd.
- Doğanay, İsmail:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Cilt, Madde 1-419, 4. Bası, İstanbul 2004.
- Domaniç, Hayri:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 1988.
- Dürr, Karl:** Mäkler und Agenturvertag, Bern 1959.
- Ebenroth, Carsten Thomas/Boujong, Karlheinz/Joost, Detlev:** (Löwisch, Gottfried, §§ 84-92c), Handelsgesetzbuch, Band 1, § 1-342a, 2. Auflage, München 2008.
- Eberstein, Hans Hermann:** Handelsvertretervertrag, 8. Auflage, Heilderberg 1999.
- Emde, Raimond:** “Die Entwicklung des Vertriebsrecht im Zeitraum von September 1999 bis September 2000”, VersR 2001, s. 148 vd.
- Ensthaller, Jürgen:** Gemeinschaftskommentar zum Handelsgesetzbuch mit UN Kaufrecht, 7. Auflage, Luchterhand 2007.
- Erdem, Ercüment:** “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Denkleştirme Talebi (Müşteri Tazminatı)”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.I, İstanbul 2003, s. 93 vd.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2010.

- Eriş, Gönen: Açıklamalı- İtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu- Ticari İşletme ve Şirketler, C. I-II, 3. Baskı, Ankara 2004.
- Franko, Nisim: “Acentanın Ücret Hakkı (TTK. Mad. 128-131)”, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 164.
- Gallus, Michael: Wettbewerbsbeschränkungen im Recht des Handelsvertreters, München 1971.
- Gautschi, Georg: Berner Kommentar, Band VI, Das Obligationenrecht, Bern 1964.
- Gökyayla Demir, Cemile: Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri, Ankara 2005.
- Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Wiegand, Wolfgang: (Wettenschwiler, Suzanne, Art 418a-v), Obligationenrecht I, Art 1-529, Basler Kommentar, Basel 2007.
- Hopt, Klaus J: Vertrags- und Formularbuch zum Handels-, Gesellschafts- und Bankrecht, München 2007.
- Hoyningen-Huene, Gerrick: Münchener Kommentar, Band 1 Handels-Gesetzbuch & 1-104, München 2006.
- Intveen, Michael: “Praxisprobleme bei der Berechnung des Ausgleichsanspruchs eines Kfz-Vertragshändler”, BB 1999, Heft 37, s. 1881 vd.
- İmregün, Oğuz: Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar- Kıymetli Evrak), 12. Baskı, İstanbul 2001.
- İnceoğlu, M. Murat: Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, İstanbul 2009.
- İşgüzar, Hasan: Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ankara 1989.
- Karayalçın, Yaşar: Ticaret Hukuku Dersleri I, Giriş –Ticari İşletme, Ankara 1968.
- Kaumanns, Dirk: Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters gemäß § 89 b HGB in der Rechtsprechung und Literatur, Köln 1971.
- Kaya, Nebi: “Alman Hukukuna Göre Portföy Tazminatından Sözleşme ile Vazgeçilebilir mi? (Münih İstinaf Mahkemesi’nin 11.01.2002 tarihli

- Kararının Değerlendirilmesi)", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, 1. Cilt, İstanbul 2007, s. 3 vd.
- Kayihan, Şaban:** Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 4. Baskı, Ankara 2011.
- Kender, Rayegân:** Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku I, 7. Baskı, İstanbul 2001.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2004.
- Kınacı, Naci:** "Acentenin Komisyon İsteme Hakkı", Adalet Dergisi, Eylül-Ekim 1961, S. 9-10, s. 946 vd.
- Kınacıoğlu, Naci:** Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963.
- Kindler, Peter:** Grundkurs Handels- und Gesellschaftsrecht, 3. Auflage, München 2008.
- Koller, Ingo/Roth, Wulf-Henning/Morck, Winfried:** Handelsgesetzbuch Kommentar, 7. Auflage, München 2011.
- Koller, Thomas:** "Die Kundschaftsentschädigung im schweizerischen Agenturvertragrecht", Saenger, Ingo/Schulze, Reiner, Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters, Beispiel für Fortentwicklung angeglichenen europäischen Rechts, Baden-Baden 2000.
- Kuther, Hermann:** "Die neuen Handelsvertretervorschriften im HGB", NJW 1990, Heft 5, s. 305.
- Küstner, Wolfram/Thume, Karl- Heinz:** Handbuch des gesamten Außendienstrechts, Band 2, Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters, 7. Auflage, Heilderberg 2003.
- Küstner, Wolfram/Manteuffel, Kurt von:** "Die Änderungen des Handlersvertreterrechts aufgrund der EG- Harmonisierungsrichtlinie vom 18.12.1986", BB 1990, Heft 5, s. 291 (Kısaltma: BB 1988, Heft 29).
- Küstner, Wolfram:** Das neue Recht des Handelsvertreters, 4. Auflage, Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden 2003 (Kısaltma: Das neue Recht).

- Laber, Jörg/Legerlotz, Christoph:** “Verpflichtung zur Unterlassung von Wettbewerb während der Dauer und nach Beendigung eines Dienstverhältnisses”, DStR 2000, Heft 38, s. 1605 vd.
- Lettl, Tobias:** Handelsrecht, München 2007.
- Maier, Hans Jakob/Marsilius-Meyer, Hans Joachim:** Agenturvertrag (Handelsvertretervertrag) zwischen deutschen Lieferant und ihren Agenten in der Schweiz, 10. Auflage, Zürich 1981.
- Martinek, Michael/Semler, Franz-Jörg/Habermeier, Stefan/Flohr, Eckhard:** Handbuch des Vertriebsrechts, 3. Auflage München 2010.
- Martinek, Michael/Wimmer-Leonhardt, Susanne:** Handels-, Gesellschafts und Wertpapierrecht, 3. Auflage, Heilderberg 2001.
- Meeser, Joachim:** Handelsvertreterverträge, 2. Auflage, Planegg 1994.
- Mimaroğlu, Sait Kemal:** Ticaret Hukuku, C.I, 3. Baskı, Ankara 1978.
- Mölling, Peter:** Geheimnisschutzklausel und Nachvertragliche Wettbewerbsverbote, Biefeld 1991.
- Niebling, Jürgen:** “Der Ausgleichsanspruch des Vertragshändlers”, BB 1997, Heft 47, s. 2388.
- Oetker, Harmut:** Handelsrecht, 6. Auflage, Berlin Heilderberg 2010.
- Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut M.:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 8. Baskı, İstanbul 2010.
- Özdamar, Mehmet:** “Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği” AÜHF 2008, s. 526 vd.
- Özdemir, Necdet/Kınacıoğlu, Naci:** Türk Ticaret Hukuku (Başlangıç Hükümleri), Ankara 1984.
- Paetzold, Veronika:** Muster- Agenturvertrag zwischen Lieferant in Deutschland und Agent in der Schweiz, Zürich 2000.
- Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi:** Ticari İşletme Hukuku, 12. Baskı, İstanbul 2007.
- Reisoğlu, Safa:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 20. Baskı, İstanbul 2008.

- Reufel, Martin J./Lofenz, Mark:** “‘Pauschalierung’ des Ausgleichsanspruch für Kfz-Vertragshändler- ein Plädoyer gegen die ‘Münchener Formel’”, BB 2000, Heft 32, s. 1586 vd.
- Röchricht, Volker/Westphalen, Freidrich Graf v.:** (Thume, Karl-Heinz, §§ 84-92c), Handelsgesetzbuch Kommentar, 3. Auflage, Köln 2008.
- Ruß, Werner:** Heilderberg Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 6. Auflage, Heilderberg 2002.
- Schipper, Malte:** “Wirksamkeit der Verpflichtung des Handelsvertreters zur Rückzahlung von pauschalen Vorschüssen”, NJOZ 2010, s. 2096 vd.
- Schlegelberger, Franz/Schöder, Georg:** Handelsgesetzbuch, Schlegelberger Komm, Band 2, § 48- 104, 5. Auflage, München 1973.
- Schmidt, Karsten:** “Das Handelsrechtsreformgesetz”, NJW 1998, Heft 30, s. 2161 vd. (Kısaltma: NJW 1998, Heft 30).
- Schmidt, Karsten:** Handelsrecht, 5. Auflage, Köln- Berlin- Bonn- München 1999 (Kısaltma: Handelsrecht).
- Seliçi, Özer:** Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976.
- Sellhorst, Ute:** “Überhangprovisionen bei der Berechnung des Ausgleichsanspruchs des Handelsvertreters”, BB 1997, s. 2019 vd.
- Sonnenschein, Jürgen/Weitemeyer, Birgit:** Heymann Kommentar, Handelsgesetzbuch (ohne Seerecht), Band 1, § 1-104, 2. Auflage, Berlin-Newyork 1995.
- Staub, Hermann:** Handelsgesetzbuch, 4. Auflage, Berlin 1995.
- Steinbeck, Anja:** Handelsrecht, 2. Auflage, Köln 2010.
- Stötter, Karin:** Das Recht der Handelsvertreter, 5. Auflage, München 2000.
- Stötter, Viktor/Lindner, Hans Christian/Karrer, Eugen:** Die Provision und ihre Abrechnung, 2. Auflage, München 1980.
- Tandoğan, Haluk:** “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, Batider 1982, C. XI, S. 4, s. 1 vd. (Kısaltma: Tek Satıcılık).
- Tandoğan, Haluk:** Borçlar Hukuku, Özel Borç ilişkileri, Ankara 1982 (Kısaltma: Borçlar Hukuku).

- Tekinalp, Gülören:** Acenta Sözleşmesine Uygulanan Kanunlar İhtilafı Kuralı, İstanbul 1972.
- Thouvenin, André:** “Der Anspruch des Agenten auf Kundschaftsentschädigung in der Praxis”, Saenger, Ingo/Schulze, Reiner, Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters, Beispiel für Fortentwicklung angeglichenen europäischen Rechts, Baden-Baden 2000.
- Thume, Karl-Heinz:** “Neues zum Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters und des Vertragshändlers”, BB 1994, Heft 34, s. 2358 vd.
- Tunçomağ, Kenan:** Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, 6. Baskı, İstanbul 1976.
- Ulaş, Işıl:** “Uygulamacı Gözü İle Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Bakış”, Batider 2005, C. XXIII, S. 2, s. 189 vd.
- Ungeheuer, Christina:** “Provisionsanspruch des Handelsvertreters bei Kündigung nach § 649 BGB”, NJW 1994, Heft 23, s. 1497 vd.
- Ülgen, Hüseyin/Teoman, Ömer/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Aslan/Nomer Ertan, N. Fusun:** Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2006.
- v. Hase, Karl:** “Fristlose Kündigung und Abmahnung nach neuem Recht” NJW 2002, s. 2278 vd.
- Westphal, Bernd:** “Die Berechnung des Ausgleichsanspruchs in der Praxis”, Saenger, Ingo/Schulze, Reiner, Der Ausgleichsanspruch des Handelsvertreters, Beispiel für Fortentwicklung angeglichenen europäischen Rechts, Baden-Baden 2000.
- Wörten, Rainer:** Handelsrecht mit Gesellschaftsrecht, 8. Auflage, Köln-Berlin-München 2006.
- Zevkliler, Aydın/Havutçu, Ayşe:** Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2007.